

**Що потрібно знати селянам, аби застрахувати
виробництво сільськогосподарських культур?**

Практичні поради

**Підготовлено:
Вікторією Якубович
Проект “Розвиток Агробізнесу в Україні”
Міжнародна Фінансова Корпорація**

Київ 2003

**Автор висловлює подяку за коментарі та поради, надані
під час підготовки посібника:**

Олені Сосенко, Начальнику відділу страхування сільськогосподарських ризиків, НАСК “Оранта”, м. Київ

Людмилі Йолкіній, Виконавчому директору, СК “Київська Русь”, м. Київ

Володимирі Юдіну, Виконавчому директору, AgroRisk Ukraine Ltd., м. Київ

Оксані Вароді, спеціалісту з фінансування та страхування, проект “Розвиток Агробізнесу в Україні”, Міжнародна фінансова корпорація, Україна.

Роману Шинкаренку, Заступнику керівника проекту, проект “Розвиток Агробізнесу в Україні”, Міжнародна фінансова корпорація, Україна.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Розділ 1. Етапи страхового процесу.....	5
1.1 Аналіз необхідності у страхуванні.....	5
1.2 Вибір форми страхування.....	6
1.3 Вибір страхової компанії. Частина перша: вивчення інформації про страхову компанію.....	8
1.4 Вибір страхової компанії. Частина друга: аналіз та порівняння умов страхування.....	11
1.4.1 Об'єкт страхування.....	12
1.4.2 Страхова вартість.....	13
1.4.3 Збиток.....	14
1.4.4 Страхове відшкодування.....	15
1.4.5 Страхова сума.....	16
1.4.6 Франшиза та покриття.....	17
1.4.7 Страхова премія.....	28
1.4.8 Страховий тариф.....	30
1.4.9 Фактична вартість страхування.....	33
1.5 Вивчення та узгодження умов договору страхування.....	36
1.6 Дотримання умов договору страхування.....	38
Розділ 2. Приклади реального страхування.....	41
2.1 Страхування затрат на вирощування культури.....	41
2.2 Страхування врожаю сільськогосподарської культури.....	45
Розділ 3. Нові види страхування ризиків аграрного виробництва на часі: індексне страхування.....	53
Додатки.....	55
Додаток 1. Таблиці рейтингу страхових компаній.....	56
Додаток 2. Словник термінів з посиланням на сторінку.....	60

Вступ

Шановні читачі!

Працювати на ниві сільського господарства в сучасних умовах – це значить кожного дня протистояти різноманітним ризикам, найважливішими з яких є природно-кліматичні ризики. Як би добре не планував діяльність свого господарства його власник, як би не вдосконалював він свої виробничі технології, все одно залишається ризик настання стихійного лиха, яке раптово може знищити результати його непростой праці. З кожним роком державна допомога сільськогосподарським виробникам в Україні стає все менш відчутною, а, отже, доводиться все більше покладатися на власні сили.

Одним з ефективних засобів захисту від ризиків, яких господарство не в змозі уникнути, але негативні наслідки яких він бажає пом'якшити, є страхування. Проте на цьому шляху виробників чекають певні перешкоди. Головна з них – це загальна нерозвиненість страхового сектору в Україні, яка, зокрема, проявляється у фінансовій слабкості страхових компаній, низькому рівні використовуваних ними страхових технологій, відсутності досвіду співпраці з сільськогосподарським сектором тощо. З іншого боку, сільськогосподарським виробникам бракує інформації та знань, які б дозволяли орієнтуватися у розмаїтті умов страхування, які їм пропонують страхові компанії, та вести рівноправний діалог зі страховиками на всіх етапах страхування.

З огляду на такі умови, а також на те, що інтерес сільськогосподарських виробників до страхування поступово зростає, ми вважаємо за доцільне поділитися з читачем тією інформацією, знаннями та досвідом, які працівники проекту розвитку агробізнесу в Україні Міжнародної Фінансової Корпорації здобули в ході своєї роботи та спілкування зі страховими компаніями, банкірами, науковцями, сільськогосподарськими виробниками, а також урядовцями, які займаються виробленням державної політики щодо сільськогосподарського страхування.

Головна мета цього посібника – підготувати сільськогосподарських виробників до страхування на всіх його етапах, починаючи від вибору страхової компанії і закінчуючи зверненням за отриманням відшкодування. Ми сподіваємося, що наш посібник допоможе вам приймати усвідомлені та обґрунтовані рішення щодо необхідності страхування, щодо вибору страхової компанії та виду страхування, вести рівноправний діалог зі страховими компаніями з положень страхового договору, а також дотримуватися умов, зазначених у страховому договорі, аби легше захищати свої права на отримання відшкодування в разі виникнення такої необхідності.

Розділ 1. Етапи страхового процесу

1.1 Аналіз необхідності у страхуванні

Перш ніж приймати рішення про страхування, необхідно проаналізувати ті ризики, на які наражається сільськогосподарське підприємство. Адже не всі ризики можна і потрібно страхувати.

Якщо сільгоспвиробник вже має багаторічний досвід вирощування культури, то він, безумовно, добре знає, які природно-кліматичні ризики в даній місцевості є найбільш небезпечними для виробництва цієї культури і наскільки часто вони трапляються. Якщо ж у виробника такого досвіду немає, то ми радимо спершу опитати з цього приводу сусідів, а також проконсультуватися у головного агронома обласного управління сільського господарства, який може надати йому пораду на підставі зібраних статистичних даних та власного досвіду.

Далі слід з'ясувати, чи не можна усунути наявні ризики іншими доступними підприємству способами. Наприклад, можна застосовувати стратегію уникнення ризику, тобто обирати такі види діяльності, які є менш доходними, але й менш ризикованими. Можна здійснювати диверсифікацію виробництва чи діяльності, аби одні й ті самі ризики не загрожували діяльності господарства в цілому, а стосувалися лише його окремих напрямків. До методів диверсифікації належить також географічна диверсифікація, тобто вирощування культур на віддалених один від одного полях. Можна, нарешті, просто накопичувати кошти на випадок несприятливих подій, тобто займатися самострахуванням.

Слід пам'ятати, що, страхуючись, ми передаємо наші ризики іншій стороні – страховій компанії, і робимо це за певну плату. Тому здійснювати цей крок доцільно лише відносно тих ризиків, які не можна нівелювати іншими способами.

Нарешті, слід мати на увазі, що страхові компанії можуть не погодитися приймати певні ризики на страхування. Приймаючи об'єкти на страхування, страхові компанії керуються ознаками, за якими вони відносять певну подію до страхового ризику.

Які ж ознаки страхового ризику, що його страхові компанії готові приймати на страхування?

1. *Ймовірність настання ризику можна виміряти.* Для цього потрібні якісні дані щодо вимірюваного ризику, і бажано – за якомога довший період часу. Отже, якщо йдеться про страхування врожаю певної сільськогосподарської культури, яку вирощує підприємство, то потрібні багаторічні дані про врожайність культури та історію настання тих подій, від яких підприємство збирається страхуватися.
2. *Можна встановити зв'язок між настанням ризику, та збитком.* Скажімо, такий зв'язок легше встановити для граду, але важче – для вимерзання.

3. *Ризик є об'єктивним.* Це означає, що ні настання ризику, ні обсяг завданого збитку не залежать від волі страхувальника або іншої зацікавленої особи.
4. *Ризик є незалежним (або не є системним).* Системний ризик — це ризик, який загрожує одночасно великій кількості застрахованих об'єктів. У застосуванні до сільськогосподарських ризиків це означає, що ризик загрожує збитками на великій території. Такими ризиками, зокрема, є посуха та повінь. Через це більшість страхових компаній відмовляються брати врожай на страхування від посухи в Південних регіонах України.

Якщо після ретельного аналізу ризиків, які загрожують діяльності підприємства, було прийняте рішення про необхідність страхування певних сільськогосподарських культур від певних ризиків, то наступним кроком у здійсненні страхування буде вибір форми страхування та страхової компанії.

1.2 Вибір форми страхування

Згідно з чинним в Україні законодавством, існує дві форми страхування: добровільне та обов'язкове.

Що таке добровільне страхування?

Добровільне страхування – це страхування, яке здійснюється на основі договору між страхувальником і страховиком. Основні умови добровільного страхування встановлюються правилами страхування, що розробляються страховою компанією та затверджуються уповноваженим органом виконавчої влади у справах нагляду за страховою діяльністю. Різні страхові компанії можуть пропонувати різні умови страхування одного й того ж об'єкту від одних і тих самих ризиків. Тому страхувальник має змогу обирати ту страхову компанію, яка пропонує найприйнятніші для нього умови. Крім того, страхувальник може узгоджувати зі страховиком умови страхування, які потім закріплюються в договорі страхування.

Страховики мають право займатися лише тими видами добровільного страхування, які зазначені в ліцензії.

Що таке обов'язкове страхування?

Обов'язкове страхування – це страхування, яке здійснюється на підставі відповідних законодавчих актів, якими передбачено види обов'язкового страхування, порядок та правила його проведення, перелік об'єктів, що підлягають страхуванню, перелік ризиків, форми типового договору, особливі умови ліцензування, розміри страхових сум та максимальні розміри страхових тарифів.

Чи є страхування сільськогосподарських культур в Україні обов'язковим?

Згідно з Законом України “Про страхування”¹ (Стаття 7, пункт 11), обов’язковим є “страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень державними сільськогосподарськими підприємствами, врожаю зернових культур і цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами всіх форм власності”.

Водночас, законодавство не передбачає відповідальності за не страхування, отже, в даному конкретному випадку обов’язковість не означає обов’язковості участі сільськогосподарських виробників у такому страхуванні.

В чому тоді полягає обов’язковість? В разі, якщо Ви вирішите брати участь в обов’язковому страхуванні врожаю, таке страхування здійснюватиметься з дотриманням умов, порядку і правил, встановлених відповідною Постановою Кабінету Міністрів.

Яким документом встановлено порядок і правила проведення обов’язкового страхування врожаю?

Умови, порядок та правила проведення обов’язкового страхування врожаю закріплені в Постанові Кабінету Міністрів України від 11 липня 2002 року № 1000 “Про затвердження Порядку і правил проведення обов’язкового страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень державними сільськогосподарськими підприємствами, врожаю зернових культур і цукрових буряків сільськогосподарськими підприємствами всіх форм власності”.

Де можна докладніше ознайомитися з порядком і правилами проведення обов’язкового страхування врожаю?

У 2002 році Українською освітньою програмою реформ було видано посібник “Як застрахувати врожай”², підготовлений спільно фахівцями Міністерства аграрної політики України, Проекту Міжнародної фінансової корпорації “Розвиток агробізнесу в Україні”, Асоціацією страховиків в аграрному секторі економіки України, Національної акціонерної страхової компанії “Оранта” та Української освітньої програми реформ (УОПР). Посібник містить докладне роз’яснення щодо застосування обов’язкового страхування врожаю деяких сільськогосподарських культур в Україні.

Якій формі страхування присвячено цей посібник?

Наш посібник присвячено добровільній формі страхування, хоча деяка інформація та поради можуть стати Вам у пригоді також при страхуванні за схемою обов’язкового страхування.

¹ Див. останню редакцію закону: Закон України “Про внесення змін до закону України “Про страхування”” від 4 жовтня 2001 р. №2745-III

² «Як застрахувати врожай», Київ 2002

Вивчивши та порівнявши можливості, які пропонують Вам страхові компанії за добровільною та за обов'язковою формою страхування, Ви можете обрати ту форму, яка Вам найбільше підходить.

1.3 Вибір страхової компанії. Частина перша: вивчення інформації про страхову компанію

Ми радимо поділити процес вибору страхової компанії на дві частини (1) вивчення доступної інформації про саму компанію, (2) аналіз та порівняння умов страхування, які пропонують різні страхові компанії. Далі ми розглянемо кожен частину окремо.

Бокс 1. На що потрібно звернути увагу при вивченні інформації про страхову компанію?

- Репутація страхової компанії
- Досвід страхування сільськогосподарських ризиків
- Наявність в штаті кваліфікованих спеціалістів
- Місце в рейтингу страхових компаній
- Доступність та прозорість інформації про умови страхування, готовність відкрито спілкуватися з клієнтом
- Чи перестраховує компанія свої ризики та де вона це робить

Репутація страхової компанії

Обираючи страхову компанію, слід, насамперед, звернути увагу на її репутацію. Як правило, кількість страхових компаній, які здійснюють страхування сільськогосподарських ризиків у Вашому регіоні (області) є невеликою, отже, є можливість дізнатися безпосередньо від клієнтів страхової компанії про їх досвід співпраці з нею.

Досвід страхування сільськогосподарських ризиків

Необхідно також з'ясувати, чи має компанія досвід страхування саме сільськогосподарських ризиків. На жаль, переважна більшість страхових компаній, які сьогодні здійснюють страхування сільськогосподарських ризиків в Україні, мають незначний досвід ведення такої діяльності, оскільки розпочали цю діяльність вже після 1995 року³. Більше того, реально працювати з сільськогосподарськими виробниками страхові компанії почали ще на декілька років пізніше – коли почав зростати обсяг кредитування аграрного сектору. Це означає, що: (1) вони ще не накопичили достатніх статистичних даних про факти настання несприятливих для сільськогосподарського виробництва природних явищ та обсяги недоотриманого з цих причин врожаю, отже, страхові тарифи, які вони встановлюють, можуть не об'єктивно відображати ціну ризику, яку страхові

³ За даними опитування страхових компаній, які проводив проект “Розвиток Агробізнесу в Україні”, МФК.

компанії приймають на страхування, (2) страховим компаніям бракує знань та досвіду в оцінці ризиків та збитків сільськогосподарського виробництва.

Наявність в штаті кваліфікованих спеціалістів

Оскільки в сьогоденній ситуації важко вимагати від українських страхових компаній наявності багатого досвіду у страхуванні сільськогосподарських ризиків, то слід звернути увагу на наявність в штаті кваліфікованих спеціалістів, які б мали сільськогосподарську освіту (агрономічну, зоотехнічну) і були здатні вирішувати специфічні завдання, пов'язані зі страхуванням сільськогосподарських ризиків.

Місце в рейтингу страхових компаній

Потрібно також звернути увагу на місце страхової компанії в таблиці рейтингів страхових компаній, які публікують відкриті джерела інформації фінансового спрямування. Приклади таких таблиць наведені у Додатку 1 наприкінці нашого посібника.

Які показники, як правило, подають відкриті джерела інформації?

Головні два показники, які завжди присутні в таблицях рейтингів страхових компаній, – це сума зібраних премій та обсяг виплат (відшкодування) в разі настання страхових випадків. В таблицях рейтингів компанії розташовані в порядку спадання цих показників (від найвищих до найнижчих значень). У Таблиці 6 (Додаток 1) страхові компанії розташовані в порядку спадання зібраних страхових премій, а у Таблиці 7 (Додаток 1) – у порядку спадання обсягу виплат (відшкодування).

Крім абсолютних значень суми зібраних премій та обсягу виплат страхової компанії, корисно подивитися також на показник їх співвідношення. Це показник, який носить назву **брутто-норма збитковості**. Його ще називають **коефіцієнтом понесених збитків**, або просто **рівнем виплат**. Рівень виплат страхової компанії розраховується як відношення суми всіх виплат за конкретний період до суми зібраних премій за цей же період, помножене на 100%. У Таблиці 8 (Додаток 1) страхові компанії розташовані в порядку спадання рівня виплат.

Як аналізувати ці показники?

Показник: Сума зібраних премій.

Як його аналізувати: Чим більшою є сума зібраних премій, тим краще. Сума зібраних страхових премій характеризує об'єм страхового портфелю страхової компанії. Що він більший, то більш фінансово спроможною є страхова компанія відповідати за своїми зобов'язаннями перед клієнтами. Адже страхування базується на так званому ефекті рідкісних подій, який полягає в тому, що страхові події відбуваються з певною ймовірністю, а, отже, страхові внески, зібрані зі всіх

застрахованих, йдуть на виплати тим з них, які зазнали втрат внаслідок настання страхового випадку.

Показник: Обсяг страхових виплат.

Як його аналізувати: Обсяг страхових виплат характеризує ступінь виконання страховими компаніями своїх зобов'язань перед клієнтами, а також умови страхування, зокрема, методику обрахування збитку. Бувають випадки, коли деякі компанії збирають за певний період великий обсяг страхових премій і посідають в рейтингах за цією ознакою перші місця. В той же час, виплати відшкодувань в цих компаній дуже низькі. До певної міри це можна пояснити тим, що здійснюються превентивні заходи, і настання страхових випадків не призводить до значних збитків, або ж деякі роки за погодними умовами можуть бути більш сприятливими, ніж інші. Але все-таки слід звертати увагу на цей показник, і, якщо він стабільно є досить низьким, то цей факт має насторожити потенційного клієнта такої страхової компанії.

Показник: Рівень виплат.

Як його аналізувати: Межі, в яких може перебувати цей показник, залежать від рівня розвитку страхового ринку. На етапі становлення страхового ринку цей показник може перебувати в межах 15-60%. Для західних страхових компаній він вищий (за деякими видами страхування може досягати 80%-90%). Така ситуація пояснюється тим, що страхові компанії на Заході мають ефективні механізми розміщення вільних фінансових коштів, і це дозволяє їм забезпечити ліквідне резервування коштів, та ще й отримувати прибуток. Українські страхові компанії, які не мають такої можливості, закладають норму свого прибутку в тарифи, отже при цьому показник рівня виплат стає меншим. Якщо ж все-таки українська страхова компанія має дуже високий рівень виплат (скажімо, 80%), то це говорить про те, що вона надто багато коштів витрачає на виплати, по відношенню до зібраних премій, а, отже, є підстави сумніватися в тому, чи є вона фінансово міцною.

Для більшості реально працюючих компаній в Україні рівень виплат складає від 40% до 60%. Отже, значне відхилення в нижній бік від вказаного діапазону означатиме, що компанія неохоче виконує свої зобов'язання перед клієнтами, а значне відхилення у верхній бік вказує на необхідність перевірити, чи є вона фінансово стійкою.

Доступність та прозорість інформації про умови страхування, готовність відкрито спілкуватися з клієнтом

Дуже важливо при виборі страхової компанії звернути увагу на доступність та прозорість інформації про умови страхування. Бажано, аби страхова компанія могла надати клієнту буклети, які б містили стисло інформацію про основні умови страхування, зокрема, види ризиків, покриття, франшизу, методику розрахунку страхової суми та страхової премії, тарифи (відповідно до видів ризиків та інших умов, зокрема, відповідно до застосовуваного відсотку франшизи, страхової

вартості об'єкту та ін.). Якщо ж такі інформаційні матеріали відсутні або містять недостатню інформацію, то слід звернути увагу на те, чи готові працівники страхової компанії відкрито спілкуватися з клієнтом, надаючи йому потрібну інформацію та відповідаючи на запитання.

! У діяльності страхових компаній є аспекти, які можуть становити комерційну таємницю. Але пам'ятайте: вся інформація щодо умов страхування, яка стосується клієнта, має бути відкритою. Ви не можете і не повинні купляти kota в мішку!

Чи перестраховує компанія свої ризики та де вона це робить

Нарешті, обираючи страхову компанію, потрібно поцікавитися, чи перестраховує ця компанія свої ризики і де вона це робить.

Перестраховування – це страхування ризику, взятого на себе страховиком. Перестраховування є необхідною умовою забезпечення фінансової стійкості страхової компанії, оскільки дозволяє розподіляти ризик між багатьма страховиками, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку.

В Україні застосовують також співстраховування. Співстраховування - це таке страхування, коли один і той же об'єкт за одним і тим же ризиком страхується у двох чи більше страховиків. При співстраховуванні здійснюється розподіл страхових внесків та страхових виплат.

Останнім часом в Україні з'явилися спеціалізовані об'єднання страховиків із співстраховування та перестраховування сільськогосподарських ризиків (перестраховальні пули). Метою їх створення є не тільки надання перестраховального захисту страховикам, а й розповсюдження єдиних підходів та методик страхування серед страхових компаній-учасників.

! Отже, ми радимо Вам, обираючи страхову компанію, з'ясувати, чи перестраховує ця компанія свої ризики, і де вона це робить. Краще, якщо вона це робить в добре відомій міжнародній страховій компанії (у міжнародного перестраховика). Це дасть Вам такі дві переваги: (1) більше впевненості у тому, що обрана Вами страхова компанія буде фінансово спроможна відповідати за взятими на себе зобов'язаннями, і (2) більше впевненості у тому, що при страхуванні будуть застосовуватися більш прозорі та правильні методики, оскільки авторитетний міжнародний перестраховик, перш ніж прийняти ризики на перестраховування, вимагатиме від страхової компанії приведення її процедур та методик у відповідність з міжнародно-визнаними нормами.

1.4 Вибір страхової компанії. Частина друга: аналіз та порівняння умов страхування

Обираючи страхову компанію, крім аналізу інформації про саму компанію, слід також проаналізувати основні умови страхування, які вона пропонує.

Аби бути в змозі оцінити основні умови страхування, необхідно розумітися на таких поняттях :

- (1) Об'єкт страхування
- (2) Страхова вартість
- (3) Збиток (страховий)
- (4) Страхове відшкодування (страхова виплата)
- (5) Страхова сума
- (6) Франшиза та покриття
- (7) Страхова премія (внесок, платіж)
- (8) Страховий тариф
- (9) Фактична вартість страхування

Зупинимося на кожному з цих понять окремо. Пояснювати зміст та порядок розрахунків перелічених показників ми будемо на прикладі страхування майбутнього врожаю картоплі, поділивши цей приклад на окремі частини (кроки). Зведені розрахунки до прикладу підсумовані у Таблиці 1 наприкінці цього розділу.

Таким чином, умови прикладу страхування майбутнього врожаю картоплі такі:

ПРИКЛАД 1. СТРАХУВАННЯ ВРОЖАЮ КАРТОПЛІ

Умови:

Страхується майбутній врожай картоплі. Площа посадки 100 га. Середня врожайність картоплі за 5 років 30 т/Га. Така ж врожайність внесена в договір страхування як очікувана врожайність. Ціна реалізації, зазначена в договорі страхування⁴, складає 900 грн/т. Щодо фактично отриманої врожайності, то ми окремо розглянемо два варіанти: (1) коли фактична врожайність виявилася 20 т/га і (2) коли врожай загинув повністю (врожайність 0 т/га).

Умови страхування: страхування від переліку ризиків за сумарним тарифом 5% з використанням франшизи 20%⁵, або покриття 80%, або одночасним використанням покриття 80% та франшизи 20% (розглянемо всі варіанти окремо).

1.4.1 Об'єкт страхування

При страхуванні виробництва сільськогосподарських культур об'єктом страхування можуть бути: (1) затрати, понесені господарством на виробництво культури, (2) майбутній очікуваний врожай культури, (3) майбутній очікуваний дохід від виробництва культури.

⁴ Надалі: Ціна

⁵ Ми розглядатимемо безумовну франшизу, яка задається як відсоток від Страхової суми – див. пояснення далі у пункті 1.4.6.

Слід зазначити, що при страхуванні сільськогосподарських культур в Україні на сьогодні застосовують лише страхування затрат та страхування очікуваного врожаю. Страхування доходу, що захищає виробника не тільки від падіння врожайності культури, але й від падіння закупівельної ціни, є досить розповсюдженим в розвинених країнах світу. Слід очікувати, що з часом українські страхові компанії також зможуть пропонувати сільгоспвиробникам страхування доходу.

Натомість в цьому посібнику, наводячи приклади реального страхування, ми зупинятимемося лише на страхуванні затрат та страхуванні врожаю – двох видах страхування сільськогосподарських культур, які пропонують сьогодні страхові компанії в Україні.

1.4.2 Страхова вартість

Що таке страхова вартість?

Страхова вартість – це оціночна вартість об'єкту страхування, яка, за згодою страховика та страхувальника, вноситься до страхового договору.

Як визначається страхова вартість для різних об'єктів страхування?

(1) Якщо об'єктом страхування є затрати, понесені господарством на виробництво культури

В цьому випадку страховою вартістю є сума планових затрат на виробництво культури (якщо страхова угода укладається до посіву культури), або сума фактичних затрат на виробництво культури (якщо страхова угода укладається після посіву культури). Підставою для звернення за отриманням страхового відшкодування є повна загибель посівів на всій або частині посівної площі.

(2) Якщо об'єктом страхування є майбутній очікуваний врожай культури

В цьому випадку страхова вартість – це очікувана вартість майбутнього врожаю, тобто обсяг очікуваного врожаю, зазначений в договорі страхування, помножений на ціну реалізації, також зазначену в договорі страхування. Як правило, очікувана врожайність – це середній показник врожайності підприємства за період від 4 до 10 попередніх років. Підставою для звернення за отриманням страхового відшкодування є недоотримання (або неотримання) врожаю культури, порівняно з гарантованим рівнем, зазначеним в договорі страхування.

(3) Якщо об'єктом страхування є майбутній очікуваний дохід від виробництва культури

В цьому випадку страхова вартість – це обсяг очікуваного доходу, зазначений в договорі страхування. Розрахунок очікуваного доходу відбувається за тим самим принципом, що й розрахунок страхової вартості очікуваного врожаю: береться середня врожайність господарства за певний попередній період (4 – 10 років) та множиться на очікувану ціну реалізації. Але відмінність страхування доходу від страхування врожаю полягає в тому, що після того, як в договір страхування внесено показник очікуваного доходу, саме по собі недоотримання врожаю не

завжди є підставою для звернення за отриманням страхового відшкодування, адже при нижчому врожаї могли зрости ціни на культуру, і дохід від виробництва цієї культури відповідає очікуваному. Отже, підставою для звернення за отриманням страхового відшкодування є недоотримання доходу від виробництва культури, яке було спричинене або недоотриманням врожаю, або падінням ціни на продукцію, порівняно з рівнями, зазначеними в договорі страхування.

! Нагадаємо, що в Україні на сьогодні застосовують лише страхування затрат та страхування майбутнього врожаю. Отже, в цьому посібнику йтиметься лише про страхування затрат та страхування врожаю – два види страхування сільськогосподарських культур, які пропонують сьогодні страхові компанії в Україні.

ПРИКЛАД 1. Частина 1. **Страхова вартість**

За умовами нашого прикладу, страхується майбутній врожай картоплі. Площа посадки 100 га. Середня врожайність картоплі за 5 років 30 т/Га. Така ж врожайність внесена в договір страхування як очікувана врожайність. Ціна реалізації, зазначена в договорі страхування, складає 900 грн/т.

Розрахуємо страхову вартість врожаю.

Виходячи з цих умов, страхова вартість застрахованого врожаю картоплі складає:

$$\begin{aligned} \text{[Страхова вартість]} &= \text{[Очікувана врожайність]} \times \text{[Площа]} \times \text{[Ціна]} = \\ &= 30 \text{ т/Га} \times 100 \text{ Га} \times 900 \text{ Гр/т} = \mathbf{2\ 700\ 000 \text{ Грн.}} \end{aligned}$$

1.4.3 Збиток

Збиток (страховий) – це втрата (школа), заподіяна майновим інтересам страхувальника, що підлягає відшкодуванню страховиком⁶.

В нашому посібнику ми розрізнятимемо два види збитку: фізичний збиток та збиток у грошовому вимірі.

Під **фізичним збитком з одиниці площі** ми матимемо на увазі різницю між певним гарантованим рівнем врожайності культури, зазначеним в договорі страхування (або врожайністю, прийнятою на страхування), та фактично отриманою врожайністю. Відповідно, **фізичний збиток** – це недоотримання врожаю на всій площі посіву, порівняно з обсягом врожаю на цій площі, прийнятим на страхування.

⁶ Див. Страхування: Підручник / Керівник авт. Колективу і наук. Ред. С.С.Осадець. – К.: КНЕУ, 2002, с. 552.

Під **збитком** ми матимемо на увазі збиток у грошовому вимірі, який можна отримати множенням фізичного збитку з одиниці площі на площу посіву та на ціну реалізації, зазначену в договорі страхування.

Якщо сталася подія, що призвела до збитків страхувальника, то, за заявою страхувальника, страхова компанія, перш за все, встановлює факт настання страхового випадку, оскільки відшкодуванню підлягає лише та шкода, яка була спричинена страховою подією, зазначеною в договорі страхування.

Коли страхова компанія визнала, що подія, яка призвела до втрат, є страховим випадком, то після цього вона приступає до розрахунку збитку. Методика розрахунку збитку залежить від багатьох факторів, зокрема, об'єкту страхування, виду ризику, що настав, вартості об'єкту, а також від того, яку частину вартості об'єкту було прийнято на страхування.

Після розрахунку розміру збитку визначають розмір страхового відшкодування, який не обов'язково дорівнює розміру збитку (це визначається умовами страхування, які ми розглянемо далі).

1.4.4 Страхове відшкодування

Що таке страхове відшкодування?

Страхове відшкодування (страхова виплата) – це грошова сума, що виплачується страховиком, відповідно до умов договору страхування, при настанні страхового випадку.

Обсяг страхового відшкодування завжди не перевищує страхової вартості об'єкту страхування і обчислюється як збиток чи частина збитку, нанесеного об'єкту страхування страховою подією.

Загальна формула для обчислення страхового відшкодування така:

$$\text{Страхове Відшкодування} = \frac{\text{Збиток} \times \text{Страхова Сума}}{\text{Страхова Вартість}}$$

Страхова сума – це та сума, на яку укладається договір страхування. Вона може бути меншою, або дорівнювати страховій вартості об'єкту страхування. В наступному пункті (1.4.5) ми дамо точне визначення та роз'яснимо суть поняття страхової суми.

В залежності від конкретних умов страхування, які пропонує страхова компанія (зокрема, від того, використовує страхова компанія покриття чи франшизу), по-різному визначається страхова сума та по-різному розраховується збиток, що

підлягає відшкодуванню. Далі ми детально розглянемо особливості розрахунку відшкодування в залежності від конкретних умов страхування.

1.4.5 Страхова сума

Що таке страхова сума?

Згідно з Законом України “Про страхування”⁷, “Страхова сума – це грошова сума, в межах якої страховик, відповідно до умов страхування, зобов’язаний провести виплату при настанні страхового випадку”.

В чому полягає суть поняття “страхова сума”?

Страхова сума – це межа відповідальності страховика, або, інакше кажучи, максимально можлива сума відшкодування за умовами страхової угоди (коли об’єкт страхування повністю втратив свою вартість внаслідок настання страхового випадку).

Отже, якщо припустити, що в результаті настання страхової події, зазначеної в договорі страхування, врожай застрахованої культури повністю загинув, то страхувальник має отримати відшкодування, яке й відповідає страховій сумі.

Поняттями, аналогічними за змістом поняттю “страхова сума” є поняття “обсяг страхового захисту” та “обсяг відповідальності страховика за договором страхування”.

Як буде показано далі, на практиці страхові компанії часто розраховують страхову суму не як максимально можливу суму відшкодування за умовами страхової угоди, а як повну вартість об’єкту страхування, що вже є відхиленням від суті поняття “страхова сума”. Тому, аби розрізнити випадки, коли страхова сума відображає і коли не відображає межі відповідальності страховика, ми будемо використовувати поняття “обсяг страхового захисту” та “обсяг відповідальності страховика за договором страхування” для позначення максимально можливої суми відшкодування за умовами страхової угоди.

Оскільки страхова сума розраховується по-різному в залежності від того, використовується покриття чи франшиза, то розрахунок страхової суми для нашого прикладу ми наведемо після того, як будуть дані визначення покриття та франшизи (див. Частина 2 та Частина 3 ПРИКЛАДУ 1).

Як співвідноситься страхова сума зі страховою вартістю, тобто з вартістю об’єкта страхування, зазначеною у договорі страхування?

Можливі два варіанти:

⁷ Закон України “Про страхування” від 7 березня 1996 р. №85/96-ВР

(1) Повне страхування

Якщо страхова сума дорівнює вартості об'єкту страхування, то таке страхування називають повним. Повне страхування – це страхування, при якому страховик відшкодовує втрачену вартість (збиток) в повному обсязі.

(2) Часткове страхування

Якщо страхова сума менше, ніж вартість об'єкту страхування, то таке страхування називають частковим⁸. Часткове страхування означає, що, в разі настання страхового випадку, страховик відшкодовує лише частину збитків, яких зазнав об'єкт страхування внаслідок настання страхового випадку. Ця частина визначається за допомогою понять покриття чи франшизи.

! В практиці страхування сільськогосподарських культур, як правило, використовується часткове страхування, отже страхувальнику відшкодовуються не всі збитки, а лише збитки з урахуванням франшизи чи покриття. Натомість, часто страхові компанії в якості страхової суми використовують повну страхову вартість, як при повному страхуванні, хоча встановлена таким чином страхова сума не відображає справжнього обсягу відповідальності страховика за договором страхування.

! Порада страхувальникам: вступаючи у переговори зі страховою компанією, страхувальник має з'ясувати, в яких межах страховик нестиме перед ним відповідальність в разі настання страхового випадку, адже межі цієї відповідальності можуть не співпадати (бути меншими), ніж страхова сума, зазначена в договорі страхування. **Основне запитання, яке потрібно задати страховику: “Яке відшкодування я отримаю в разі повної загибелі застрахованого врожаю внаслідок настання страхового випадку?”.** Отримавши відповідь на це запитання, запам'ятайте цю суму як “обсяг страхового захисту”, або як “обсяг відповідальності страховика за договором страхування”. Далі ми покажемо, як використовувати це поняття для оцінки вартості страхового захисту.

1.4.6 Франшиза та покриття

Яку функцію виконують поняття “франшиза” та “покриття”?

Поняття “франшиза” та “покриття” виконують однакову функцію – визначають, яка частина збитку, завданого підприємству внаслідок настання страхового випадку, відшкодовується, а яка не відшкодовується страховиком. Проте існує різниця в практичному застосуванні цих інструментів часткового страхування, зокрема, в тому, як визначаються страхова сума, збиток та страхова премія.

Що таке франшиза?

⁸ Див. М.М.Александрова. Страхування: Навчально-методичний посібник. – К.: ЦУЛБ 2002, с.116

Згідно з Законом України “Про страхування”⁹, “Франшиза – це частина збитків, що не відшкодовується страховиком згідно з договором страхування”.

Франшиза задається у відсотках до страхової суми або в абсолютній величині (гривнях). Проте, зустрічаються випадки, коли франшиза встановлюється як відсоток від страхової вартості об’єкта страхування або від розміру реально отриманого збитку¹⁰.

Якщо договір страхування передбачає декілька страхових випадків, то франшиза може встановлюватися як загалом, так і по кожному страховому випадку окремо.

Розрізняють умовну і безумовну франшизу.

Що таке умовна франшиза?

Умовна франшиза засвідчує право звільнення страховика від відповідальності за шкоду, якщо її розмір не перевищує розміру франшизи, і збиток підлягає відшкодуванню повністю, якщо його розмір перевищує франшизу¹¹.

Наприклад, якщо умовна франшиза складає 100 грн., а сума збитку – 90 грн., то страхове відшкодування не виплачується. Якщо ж сума збитку дорівнює 200 грн., то ця сума збитку повністю підлягає виплаті страхувальникові (оскільки 200 більше, ніж 100).

Що таке безумовна франшиза?

Безумовна франшиза свідчить, що відповідальність страховика визначається розміром збитку за мінусом франшизи¹².

Наприклад, якщо сума збитку дорівнює 90 грн., то страхове відшкодування не виплачується (90 грн. – 100 грн. = -10 грн.). Якщо ж сума збитку дорівнює 200 грн., то виплаті підлягає 100 грн. (= 200 грн. – 100 грн.).

Загальна формула для розрахунку відшкодування при безумовній франшизі така:

$$\text{[Відшкодування]} = \text{[Збиток]} - \text{[Франшиза]}^{13} \times \text{[Страхова сума]}$$

⁹ Закон України “Про страхування” від 7 березня 1996 р. №85/96-ВР

¹⁰ Див. М.М.Александрова. Страхування: Навчально-методичний посібник. – К.: ЦУЛБ 2002, с.123-124.

¹¹ Див. Страхування: Підручник / Керівник авт. Колективу і наук. Ред. С.С.Осадець. – К.: КНЕУ, 2002, с. 582.

¹² Там же.

¹³ У формулі використовується не відсоток, а коефіцієнт франшизи, тобто, якщо франшиза встановлена 20%, то у формулі використовуватиметься коефіцієнт 0.2.

Яка франшиза найчастіше застосовується при страхуванні сільськогосподарських культур?

Найчастіше використовується безумовна франшиза, яка задається у відсотках до страхової суми.

В практиці страхування сільськогосподарських культур в Україні, як правило, вживають безумовну франшизу. Отже надалі, якщо немає спеціального уточнення, то під “франшизою” слід розуміти “безумовну франшизу”.

Класичне та найбільш розповсюджене застосування франшизи передбачає, що франшиза задається у відсотках до страхової суми. Тому надалі, якщо немає спеціального уточнення, то слід розуміти, що франшиза задається у відсотках до страхової суми¹⁴.

Що таке покриття?

Законодавство України не дає визначення поняття покриття, хоча це поняття також використовується в практиці страхування. Зокрема, - в Постанові Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку і правил проведення обов’язкового страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень державними сільськогосподарськими підприємствами, врожаю зернових культур і багаторічних насаджень сільськогосподарськими підприємствами всіх форм власності”¹⁵.

Виходячи з міжнародного досвіду використання поняття покриття при страхуванні врожаю, можна дати йому таке визначення:

Покриття врожаю (врожайності) – це відсоток врожаю (врожайності), в межах якого страховик гарантує відшкодування збитку.

Наприклад, якщо покриття врожайності складає 70%, то це означає, що гарантований (прийнятий на страхування) рівень врожайності складає 70% від очікуваної врожайності, зазначеної в договорі страхування. В такому випадку фізичним збитком з одиниці площі вважатиметься падіння врожайності нижче гарантованого (застрахованого) рівня, тобто нижче 70% від середньої врожайності підприємства за певний період. Збиток у вартісному вимірі, отриманий множенням фізичного збитку з одиниці площі на площу посіву та на ціну реалізації, відшкодовується в повному обсязі.

ПРИКЛАД 1. Частина 2.

Збиток та відшкодування при врожайності 20 т/га.

¹⁴ При розгляді прикладів реального страхування у Розділі 3, а також у Розділі 2, де йтиметься про одночасне застосування покриття та франшизи, ми зустрінемося з випадками, де франшиза задаватиметься у відсотках до фактичного збитку – на цей факт буде звернено спеціальну увагу.

¹⁵ Постанова КМ №1000 від 11 липня 2002 року.

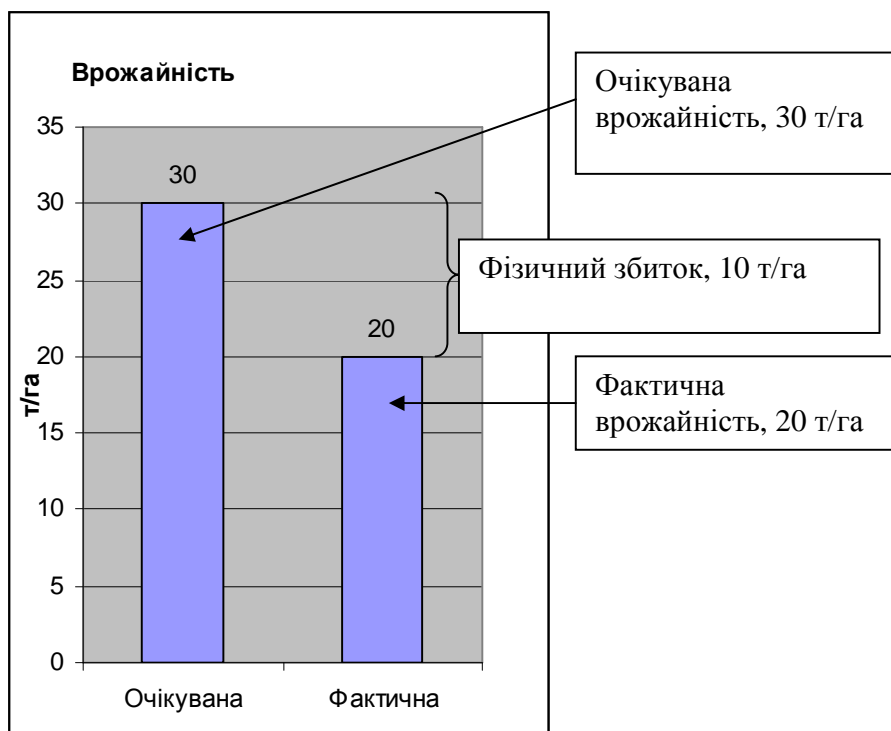
(а) Якщо застосовується франшиза 20%

За умовами нашого прикладу, страхується майбутній врожай картоплі. Площа посадки 100 га. Середня врожайність картоплі за 5 років 30 т/га. Така ж врожайність зазначена в договорі страхування як очікувана врожайність. Фактично отримана врожайність – 20 т/га. Ціна реалізації, зазначена в договорі страхування, складає 900 грн./т. Страховий тариф складає 5%

Розрахуємо збиток та відшкодування при страхуванні з використанням франшизи 20%.

На Рисунку 1 показано, як визначається фізичний збиток, а на Рисунку 2 – як розраховується збиток у вартісному вимірі та відшкодування.

Рисунок 1. Застосування франшизи: врожайність та фізичний збиток.

В якості очікуваної врожайності в договір страхування, як правило, вноситься середня врожайність культури за певний попередній період часу (4-10 років). Отже,

$$[\text{Очікувана врожайність}] = [\text{Середня врожайність}] = 30 \text{ т/га}$$

При використанні франшизи, очікувана врожайність береться за гарантований рівень врожайності:

$$[\text{Гарантована врожайність}] = [\text{Очікувана врожайність}] =$$

$$= 30 \text{ т/Га}$$

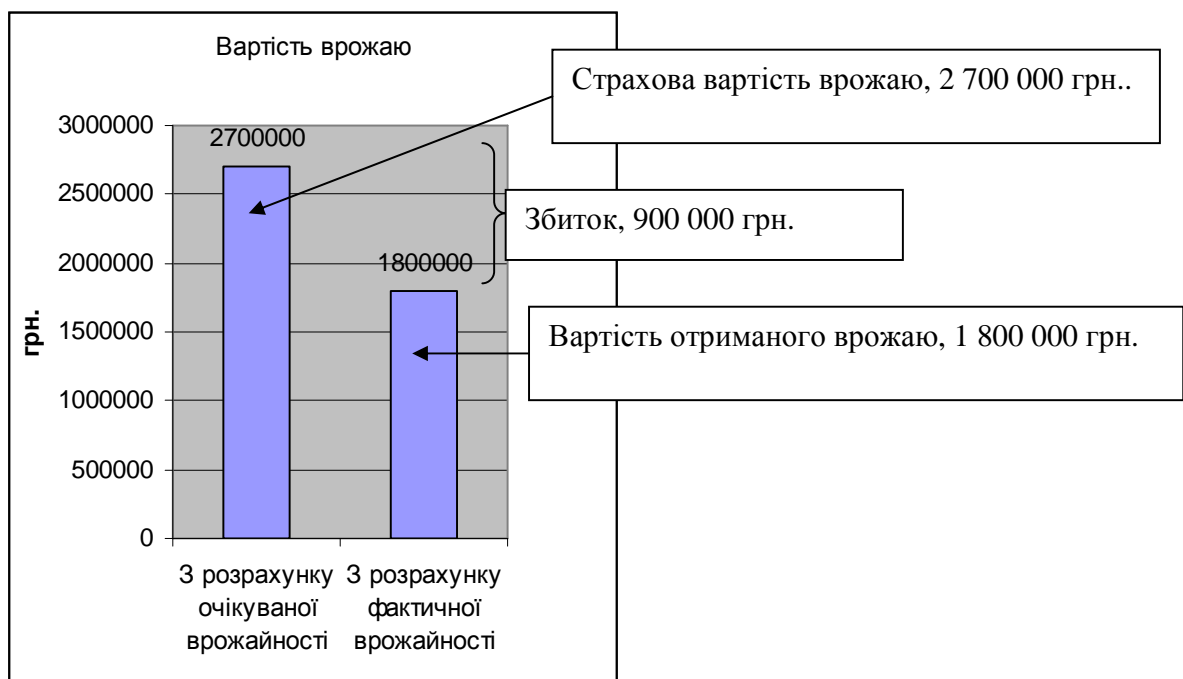
$$[\text{Фактична врожайність}] = 20 \text{ т/га}$$

Фізичний збиток з одиниці площі визначається як різниця між гарантованою та фактичною врожайністю:

$$[\text{Фізичний збиток з одиниці площі}] = [\text{Гарантована врожайність}] - [\text{Фактична врожайність}] = 30 \text{ т/Га} - 20 \text{ т/га} = 10 \text{ т/Га}$$

Помноживши розраховані нами величини на площу посіву та на ціну реалізації однієї тони продукції, ми отримуємо (відповідно): страхову вартість врожаю, страхову суму, вартість фактично отриманого врожаю та збиток у вартісному вимірі (або просто збиток), після чого можна буде розрахувати страхове відшкодування (див. Рисунок 2).

Рисунок 2. Застосування франшизи: вартість врожаю та збиток у вартісному вимірі.

$$[\text{Страхова вартість врожаю}] = [\text{Очікувана врожайність}] \times [\text{Площа}] \times [\text{Ціна}] = 30 \text{ т/га} \times 100 \text{ га} \times 900 \text{ грн./т} = 2\,700\,000 \text{ грн.}$$

$$\begin{aligned}
 \text{[Страхова сума]} &= \text{[Гарантована врожайність]} \times \text{[Площа]} \times \text{[Ціна]} = \\
 &= 30 \text{ т/га} \times 100 \text{ га} \times 900 \text{ грн./т} = \\
 &= \mathbf{2\,700\,000 \text{ грн.}}
 \end{aligned}$$

! Як бачимо, при застосуванні франшизи страхова сума встановлюється на рівні повної страхової вартості врожаю.

$$\begin{aligned}
 \text{[Вартість отриманого врожаю]} &= \text{[Фактична врожайність]} \times \text{[Площа]} \times \text{[Ціна]} = \\
 &= 20 \text{ т/га} \times 100 \text{ га} \times 900 \text{ грн./т} = \\
 &= \mathbf{1\,800\,000 \text{ грн.}}
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{[Збиток]} &= \text{[Фізичний Збиток з одиниці площі]} \times \text{[Площа]} \times \text{[Ціна]} = 10 \text{ т/га} \times 100 \\
 &900 \text{ грн./т} = \mathbf{900\,000 \text{ грн.}}
 \end{aligned}$$

Ми отримали збиток у розмірі 900 000 грн. Проте, при використанні безумовної франшизи, цей збиток відшкодуватиметься не повністю, а за вирахуванням величини франшизи, заданої як відсоток від страхової суми:

$$\begin{aligned}
 \text{[Відшкодування]} &= \text{[Збиток]} - \text{[Франшиза}^{16}] \times \text{[Страхова сума]} = \\
 &= 900\,000 \text{ грн.} - 0.2 \times 2\,700\,000 \text{ грн.} = \mathbf{360\,000 \text{ грн.}}
 \end{aligned}$$

Отже, якщо буде доведено, що збиток виник внаслідок настання ризиків, вказаних в договорі страхування, то при застосуванні франшизи підприємство отримає відшкодування обсягом **360 000 грн.**

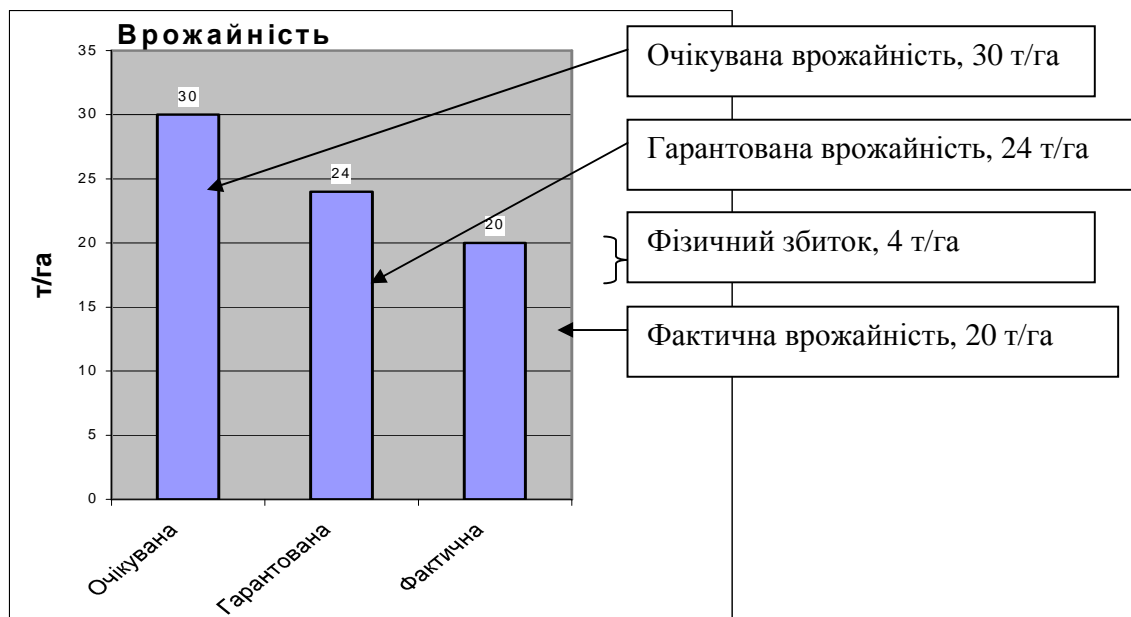
(б) Якщо застосовується покриття 80%.

За умовами нашого прикладу, страхується майбутній врожай картоплі. Площа посадки 100 га. Середня врожайність картоплі за 5 років 30 т/га. Така ж врожайність зазначена в договорі страхування як очікувана врожайність. Фактично отримана врожайність – 20 т/га. Ціна реалізації, зазначена в договорі страхування, складає 900 грн/т. Страховий тариф складає 5%
Розрахуємо збиток та відшкодування при страхуванні з використанням покриття 80%.

На Рисунку 3 показано, як визначається фізичний збиток, а на Рисунку 4 – як розраховується збиток у вартісному вимірі та відшкодування.

Рисунок 3. Застосування покриття: врожайність та фізичний збиток.

¹⁶ У формулі використовується не відсоток, а коефіцієнт франшизи, тобто, якщо франшиза встановлена 20%, то у формулі використовуватиметься коефіцієнт 0.2.

Так само, як і при використанні франшизи, а якості очікуваної врожайності в договір страхування вноситься середня врожайність культури за певний період часу (4-10 років). Отже,

$$\text{[Очікувана врожайність]} = \text{[Середня врожайність]} = 30 \text{ т/га}$$

Проте гарантована врожайність при використанні покриття визначається в інший спосіб, а саме:

$$\begin{aligned} \text{[Гарантована врожайність]} &= \text{[Покриття]}^{17} \times \text{[Очікувана врожайність]} = \\ &= 0.8 \times 30 \text{ т/Га} = \\ &= 24 \text{ т/Га} \end{aligned}$$

$$\text{[Фактична врожайність]} = 20 \text{ т/га}$$

Фізичний збиток з одиниці площі визначається як різниця між гарантованою та фактичною врожайністю:

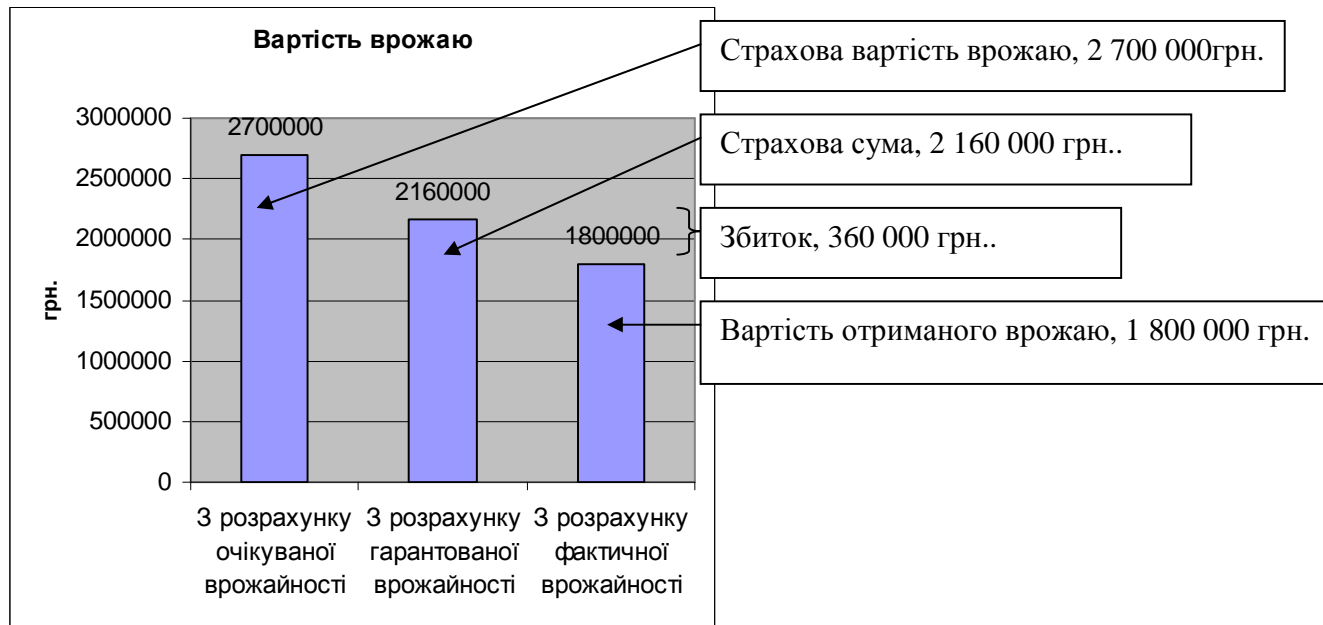
$$\begin{aligned} \text{[Фізичний биток з одиниці площі]} &= \\ &= \text{[Гарантована врожайність]} - \text{[Фактична врожайність]} = \\ &= 24 \text{ т/Га} - 20 \text{ т/Га} \\ &= 4 \text{ т/Га} \end{aligned}$$

Помноживши розраховані нами величини на площу посіву та на ціну реалізації однієї тони продукції, ми отримуємо (відповідно): страхову вартість врожаю,

¹⁷ У формулі використовується не відсоток покриття, а коефіцієнт покриття, тобто, якщо покриття встановлено 80%, то у формулі використовуватиметься коефіцієнт 0.8.

страхову суму, вартість фактично отриманого врожаю та збиток у вартісному вимірі (або просто Збиток), після чого можна буде розрахувати страхове відшкодування (див. Рисунок 4).

Рисунок 4. Застосування покриття: вартість врожаю та збиток у вартісному вимірі.

$$\begin{aligned}
 \text{[Страхова вартість врожаю]} &= \text{[Очікувана врожайність]} \times \text{[Площа]} \times \text{[Ціна]} = \\
 &= 30 \text{ т/га} \times 100 \text{ га} \times 900 \text{ грн./т} = \\
 &= \mathbf{2\,700\,000 \text{ грн.}}
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{[Страхова сума]} &= \text{[Гарантована врожайність]} \times \text{[Площа]} \times \text{[Ціна]} = \\
 &= 24 \text{ т/га} \times 100 \text{ га} \times 900 \text{ грн.} = \mathbf{2\,160\,000 \text{ грн.}}
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{[Вартість отриманого врожаю]} &= \text{[Фактична врожайність]} \times \text{[Площа]} \times \text{[Ціна]} = \\
 &= 20 \text{ т/га} \times 100 \text{ га} \times 900 \text{ грн./т} = \\
 &= \mathbf{1\,800\,000 \text{ грн.}}
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 \text{[Збиток]} &= \text{[Фізичний Збиток з одиниці площі]} \times \text{[Площа]} \times \text{[Ціна]} = \\
 &= 4 \text{ т/га} \times 100 \text{ га} \times 900 \text{ грн./т} = \\
 &= \mathbf{360\,000 \text{ грн.}}
 \end{aligned}$$

Або, що те саме:

$$\begin{aligned}
 \text{[Збиток]} &= \text{[Страхова сума]} - \text{[Вартість отриманого врожаю]} = \\
 &= 2\,160\,000 \text{ грн.} - 1\,800\,000 \text{ грн.} = \\
 &= \mathbf{360\,000 \text{ грн.}}
 \end{aligned}$$

При використанні покриття відшкодування дорівнює збитку:

$$[\text{Відшкодування}] = [\text{Збиток}] = 360\,000 \text{ грн.}$$

Отже, якщо буде доведено, що збиток виник внаслідок настання ризиків, вказаних в договорі страхування, то при застосуванні покриття 80% підприємство отримає відшкодування обсягом **360 000 грн.**

Як бачимо, при використанні безумовної франшизи 20% та при використанні покриття 80% відшкодування буде однаковим, якщо однакові були всі інші умови договору та однаковою була фактично отримана врожайність.

Чи є тоді різниця для страхувальника, чи використовується в договорі страхування покриття 80% чи франшиза 20%?

Так, різниця є. Вона полягає в тому, скільки має сплатити страхувальник за такий страховий захист у вигляді страхової премії. Ми повернемося до розгляду цього питання після того, як буде дане визначення понять “страхова премія” та “страховий тариф”.

(с) Якщо одночасно застосовується покриття 80% та франшиза 20%

В практиці страхування можливі випадки, коли страхова компанія використовує одночасно і франшизу, і покриття. Тоді фізичний збиток розраховується так само, як при використанні покриття, але збиток у грошовому вимірі відшкодовується не повністю, а за вирахуванням відсотку франшизи. При цьому застосовується франшиза від збитку¹⁸.

За умовами нашого прикладу, страхується майбутній врожай картоплі. Площа посадки 100 га. Середня врожайність картоплі за 5 років 30 т/га. Така ж врожайність зазначена в договорі страхування як очікувана врожайність. Фактично отримана врожайність – 20 т/га. Ціна реалізації, зазначена в договорі страхування, складає 900 грн/т. Страховий тариф складає 5%.

Розрахуємо збиток та відшкодування при страхуванні з одночасним використанням покриття 80% та франшизи 20% (від збитку).

В цьому випадку:

(1) розрахунок збитку відбувається так само, як у випадку покриття:

$$[\text{Очікувана врожайність}] = [\text{Середня врожайність}] = 30 \text{ т/га}$$

$$\begin{aligned} [\text{Гарантована врожайність}] &= [\text{Покриття}] \times [\text{Очікуваний рівень врожайності}] = \\ &= 0.8 \times 30 \text{ т/Га} = \\ &= 24 \text{ т/Га} \end{aligned}$$

¹⁸ Франшиза від збитку – це франшиза, яка задається у відсотках до фактичного збитку, а не до страхової суми.

$$\text{[Фактична врожайність]} = 20 \text{ т/га}$$

$$\begin{aligned}\text{[Фізичний Збиток]} &= \text{[Гарантована врожайність]} - \text{[Фактична врожайність]} = \\ &= 24 \text{ т/Га} - 20 \text{ т/Га} = \\ &= 4 \text{ т/Га}\end{aligned}$$

$$\begin{aligned}\text{[Збиток]} &= \text{[Фізичний Збиток з одиниці площі]} \times \text{[Площа]} \times \text{[Ціна]} = \\ &= 4 \text{ т/га} \times 100 \text{ га} \times 900 \text{ грн./т} = \\ &= 360\,000 \text{ грн.}\end{aligned}$$

Але:

(2) розрахунок відшкодування відбувається в такий спосіб:

$$\begin{aligned}\text{[Відшкодування]} &= \text{[Збиток]} - \text{[Франшиза]} \times \text{[Збиток]} = \\ &= 360\,000 \text{ грн.} - 0.2 \times 360\,000 \text{ грн.} = \\ &= 288\,000 \text{ грн.}\end{aligned}$$

Отже, якщо буде доведено, що збиток виник внаслідок настання ризиків, вказаних в договорі страхування, то при одночасному застосуванні покриття 80% та франшизи 20% (від збитку) підприємство отримає відшкодування **288 000 Грн.**

ПРИКЛАД 1 . Частина 3 **Збиток та відшкодування при повній загибелі врожаю**

За умовами нашого прикладу, страхується майбутній врожай картоплі. Площа посадки 100 га. Середня врожайність картоплі за 5 років 30 т/га. Така ж врожайність зазначена в договорі страхування як очікувана врожайність. Тепер припустимо, що фактично отримана врожайність складає 0 т/га. Ціна реалізації, зазначена в договорі страхування, складає 900 грн/т. Страховий тариф складає 5%. Розрахуємо збиток та відшкодування при страхуванні з використанням франшизи 20% та з використанням покриття 80%

(а) Якщо застосовується франшиза 20%

$$\text{[Очікувана врожайність]} = \text{[Середня врожайність]} = 30 \text{ т/га}$$

$$\begin{aligned}\text{[Гарантована врожайність]} &= \text{[Очікувана врожайність]} = \\ &= 30 \text{ т/га}\end{aligned}$$

$$\text{[Фактична врожайність]} = 0 \text{ т/га}$$

$$\begin{aligned}\text{[Фізичний Збиток з одиниці площі]} &= \\ &= \text{[Гарантована врожайність]} - \text{[Фактична врожайність]} = \\ &= 30 \text{ т/Га} - 0 \text{ т/га} = \\ &= 30 \text{ т/Га}\end{aligned}$$

$$\begin{aligned} [\text{Збиток}] &= [\text{Фізичний Збиток з одиниці площі}] \times [\text{Площа}] \times [\text{Ціна}] = \\ &= 30 \text{ т/га} \times 100 \text{ га} \times 900 \text{ грн./т} = \\ &= \mathbf{2\,700\,000 \text{ грн.}} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} [\text{Відшкодування}] &= [\text{Збиток}] - [\text{Франшиза}] \times [\text{Страхова сума}^{19}] = \\ &= 2\,700\,000 \text{ грн.} - 0.2 \times 2\,700\,000 \text{ грн.} = \\ &= \mathbf{2\,160\,000 \text{ Грн.}} \end{aligned}$$

(б) Якщо застосовується покриття 80%

$$[\text{Очікувана врожайність}] = [\text{Середня врожайність}] = \mathbf{30 \text{ т/га}}$$

$$\begin{aligned} [\text{Гарантована врожайність}] &= [\text{Покриття}] \times [\text{Очікувана врожайність}] = \\ &= 0.8 \times 30 \text{ т/Га} = \\ &= \mathbf{24 \text{ т/Га}} \end{aligned}$$

$$[\text{Фактична врожайність}] = \mathbf{0 \text{ т/га}}$$

$$\begin{aligned} [\text{Фізичний Збиток}] &= [\text{Гарантована врожайність}] - [\text{Фактична врожайність}] = \\ &= 24 \text{ т/Га} - 0 \text{ т/Га} = \\ &= \mathbf{24 \text{ т/Га}} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} [\text{Збиток}] &= [\text{Фізичний Збиток з одиниці площі}] \times [\text{Площа}] \times [\text{Ціна}] = \\ &= 24 \text{ т/га} \times 100 \text{ га} \times 900 \text{ грн./т} = \\ &= \mathbf{2\,160\,000 \text{ грн.}} \end{aligned}$$

$$[\text{Відшкодування}] = [\text{Збиток}] = \mathbf{2\,160\,000 \text{ грн.}}$$

Як бачимо, при повній загибелі врожаю, ми отримаємо відшкодування 2 160 000 грн., як при використанні франшизи 20%, так і при використанні покриття 20%. Це відшкодування є максимально можливе відшкодування, або “повний обсяг відповідальності страховика за договором страхування”, або “обсяг страхового захисту” (див. пункт 1.4.5).

Проте зауважте, що лише при використанні покриття сума 2 160 000 грн. визначена як страхова сума²⁰, а при використанні франшизи це не так: страхова сума встановлена в обсязі повної страхової вартості об'єкту (2 700 000 грн.)²¹, а обсяг відповідальності страховика в обох випадках обмежений сумою 2 160 000 грн.

! Отже, слід пам'ятати: якщо при страхуванні використовується покриття, то страхова сума, зазначена в Вашому договорі страхування, відображає обсяг

¹⁹ Нагадаємо, що при використанні франшизи страхова сума встановлюється на рівні повної страхової вартості об'єкту страхування, яка дорівнює 2 700 000 грн.

²⁰ Див. Частина 2 (б) ПРИКЛАДУ 1

²¹ Див. Частина 2 (а) ПРИКЛАДУ 1

страхового захисту за умовами цього договору, тобто ту суму грошей, яку Ви отримаєте в разі повної загибелі врожаю. Якщо ж при страхуванні використовується франшиза, то вказана в договорі страхування страхова сума не відображає обсягу Вашого страхового захисту за умовами цього договору, тобто при повній загибелі врожаю Ви отримаєте меншу суму.

Чому ми підкреслюємо цю різницю, адже, як ми побачили з прикладу, відшкодування буде однаковим при використанні франшизи 20% та покриття 80%?

Тому, що для сільгоспвиробника важливо прорахувати не тільки обсяг можливого відшкодування, але й те, скільки він має за нього сплатити, тобто обсяг страхової премії. Тільки після цього можна буде оцінити вартість страхування. Оскільки ж при використанні франшизи 20% та покриття 80%, за умови однакового обсягу страхового захисту, страхова сума буде різною, то й вартість страхування буде різною. Ми покажемо це далі після того, як дамо визначення понять страхової премії та страхового тарифу.

1.4.7 Страхова премія

В попередніх пунктах ми зясували, як обчислюється страховий збиток та страхове відшкодування, зокрема, максимально можливе відшкодування, тобто повний обсяг страхового захисту. Наступним кроком нас цікавитиме питання, скільки потрібно буде сплатити за отримання цього страхового захисту.

Що таке страхова премія?

Згідно з законом України “Про страхування”²², “Страховий платіж (страховий внесок, страхова премія) – це плата за страхування, яку страхувальник зобов’язаний сплатити згідно з договором страхування”.

Як розраховується страхова премія?

Спрощена формула для розрахунку страхової премії така:

$$[\text{Страхова премія}] = [\text{Страховий тариф}^{23}] \times [\text{Страхова сума}]$$

Чи може ця формула коригуватися при практичному застосуванні?

На практиці ця формула може коригуватися в залежності від обставин, головним чином, - в залежності від страхової історії клієнта (страхувальника). Якщо клієнт страхується протягом багатьох років, і з ним не трапляється страхових випадків, то для такого клієнта може вводитися понижуючий коефіцієнт для розрахунку

²² Закон України “Про страхування” від 7 березня 1996 р. №85/96-ВР

²³ У формулі використовується не відсоток страхового тарифу, а коефіцієнт страхового тарифу, тобто, якщо страховий тариф складає 5%, то у формулі використовується коефіцієнт 0.05.

страхової премії (тобто сума страхової премії, отримана за спрощеною формулою, множиться на якесь число, менше за одиницю). І навпаки: якщо клієнт на протязі своєї страхової історії часто мав страхові випадки та отримував страхове відшкодування, то для такого клієнта вводиться підвищуючий коефіцієнт для розрахунку страхової премії.

Крім того, формула розрахунку страхової премії може коригуватися в залежності від розміру франшизи та рівня технології, який застосовує сільгоспвиробник. Чим вище франшиза, тим нижчою встановлюється страхова премія (коригується в бік зменшення), чим вище рівень технології, що застосується господарством, тим знову ж-таки нижче страхова премія.

ПРИКЛАД 1. Частина 4. Розрахунок страхової премії

За умовами нашого прикладу, страхується майбутній врожай картоплі. Площа посадки 100 га. Середня врожайність картоплі за 5 років 30 т/га. Така ж врожайність зазначена в договорі страхування як очікувана врожайність. Фактично отримана врожайність – 20 т/га. Ціна реалізації, зазначена в договорі страхування, складає 900 грн/т. Страховий тариф складає 5%.

Розрахуємо страхову премію при використанні франшизи 20% та при використанні покриття 80%.

(а) Якщо застосовується франшиза 20%

Як ми вже з'ясували, при використанні франшизи 20%, страхова сума встановлюється на рівні повної страхової вартості очікуваного врожаю і дорівнює **2 700 000 грн.** (див. ПРИКЛАД 1. Частина 2(а)).

Тоді

$$\begin{aligned} [\text{Страхова премія}] &= [\text{Тариф}] \times [\text{Страхова сума}] = \\ &= [\text{Тариф}] \times [\text{Страхова вартість врожаю}] = \\ &= 0,05 \times 2\,700\,000 \text{ Грн.} = \\ &= \mathbf{135\,000 \text{ Грн.}} \end{aligned}$$

Отже, при використанні франшизи 20%, за отримання страхового захисту обсягом 2 160 000 грн. необхідно буде сплатити 135 000 грн.

(б) Якщо застосовується покриття 80%

Як ми вже зясували, при використанні покриття 80%, страхова сума встановлюється на рівні максимально можливого відшкодування і дорівнює 2 160 000 грн. (див. ПРИКЛАД 1. Частина 2(б)).

Тоді

$$\begin{aligned} [\text{Страхова премія}] &= [\text{Страховий тариф}] \times [\text{Страхова сума}] = \\ &= 0,05 \times 2\,160\,000 \text{ Грн.} = \mathbf{108\,000 \text{ Грн.}} \end{aligned}$$

Отже, при використанні покриття 80%, за отримання страхового захисту обсягом 2 160 000 грн. необхідно буде сплатити 108 000 грн.

Як бачимо, вартість страхування в цих двох випадках буде різною. Як же заздалегідь, знайомлячись з основними умовами страхового договору, які пропонують Вам страхові компанії, оцінити вартість страхової послуги? Ми дамо відповідь на це питання після того, як розглянемо суть поняття “страховий тариф”.

1.4.8 Страховий тариф

Що таке страховий тариф?

Згідно з Законом України “Про страхування”²⁴, “Страховий тариф – це ставка страхового внеску з одиниці страхової суми”.

Таким чином, тариф пов’язує між собою страхову суму та страхову премію, тобто, з одного боку, обсяг страхової відповідальності, який приймає на себе страховик, а з іншого – плату, яку має внести страхувальник за те, що страховик прийме на себе цей обсяг страхової відповідальності.

Страховий тариф вимірюється у відсотках до страхової суми.

В чому суть страхового тарифу з позиції страховика?

Для страховика страховий тариф відображає собівартість страхової послуги (вартість страхового ризику та інших затрат страховика на організацію страхового захисту згідно з договором страхування) та запланований прибуток.

Той тариф, що зазначається в договорі страхування, і за яким здійснюється розрахунок страхової премії, називається тарифом-брутто. Тариф-брутто складається з двох частин – тарифу-нетто та навантаження.

Тариф-нетто безпосередньо відображає ціну страхового ризику і визначається за допомогою актуарних розрахунків²⁵. Навантаження покриває затрати страховика на ведення страхової справи, на превентивні (запобіжні) заходи та включає запланований рівень прибутку.

²⁴ Закон України “Про страхування” від 7 березня 1996 р. №85/96-ВР

²⁵ Актуарні розрахунки – це система математичних і статистичних методів обчислення страхових тарифів. Методологія актуарних розрахунків ґрунтується на застосуванні теорії ймовірностей, демографічної статистики та довготривалих фінансових обчислень інвестиційного доходу страховика (див. Страхування: Підручник / Керівник авт. Колективу і наук. Ред. С.С.Осадець. – К.: КНЕУ, 2002, с. 542).

Тариф-нетто займає найбільшу питому вагу у собівартості страхової послуги і, як правило, не повинен бути меншим за 60-70% тарифа-брутто. А навантаження складає в загальному страховому тарифі суттєво меншу частину - від 9 до 40%. Частка прибутку у навантаженні, яка забезпечує ефективний розподіл фінансових ресурсів страховика, складає, 10%-15%²⁶.

! Оскільки страховий тариф відображає ціну страхового ризику для страховика, то тариф, що його встановлює страховик, тим вищий, чим вищим є обсяг відповідальності страховика за договором страхування. Отже, страховики встановлюють тарифи на окремі види страхування в залежності від франшизи чи покриття:

- чим вище відсоток покриття, тим вище страховий тариф
- чим вище відсоток франшизи, тим нижче страховий тариф.

В чому суть поняття тарифу з позиції страхувальника?

Для страхувальника страховий тариф має відображати вартість страхової послуги, тобто ціну, яку він має сплатити страховику за отримання повного обсягу страхового захисту.

! Основне питання, яке цікавить страхувальника, це питання: “Яке співвідношення між сумою страхового платежу, який я внесу за договором страхування, і сумою максимального відшкодування, яке я можу отримати в разі настання страхового випадку? Інакше кажучи: скільки коштує для мене повний обсяг страхового захисту?”

Саме на це питання має дати відповідь страховий тариф.

Чи завжди тариф відображає справжню вартість страхової послуги?

В реальному страхуванні страховий тариф не завжди відображає справжню вартість страхової послуги, тобто співвідношення між повним обсягом страхової відповідальності, яку приймає на себе страховик, та платою, яку має сплатити страхувальник за передачу цього обсягу страхової відповідальності страховику.

Відхилення відбувається тоді, коли в якості страхової суми використовується повна страхова вартість об'єкту страхування, в той час як відповідальність страховика обмежена франшизою.

Як бачимо з Частини 4 ПРИКЛАДУ 1, за той самий обсяг страхового захисту, що й при використанні покриття (2 160 000 грн.), при використанні франшизи страхувальник заплатить більше (135 000 грн. замість 108 000 грн.)

²⁶ Див. Див. М.М.Александрова. Страхування: Навчально-методичний посібник. – К.: ЦУЛБ 2002, с.134-135.

Як тоді оцінити справжню вартість страхової послуги?

! Порада страхувальнику: при виборі страхової компанії, просте співставлення тарифів не є достатнім для того, аби порівняти вартість страхового захисту, який пропонують різні страхові компанії. Для того, аби бути в змозі зробити це, ми радимо:

- (1) з'ясувати обсяг Вашого страхового захисту за договором страхування. Для цього потрібно знайти відповідь на запитання: **“Яке відшкодування я отримаю в разі повної загибелі застрахованого врожаю внаслідок настання страхового випадку?”**
- (2) з'ясувати обсяг страхової премії, який необхідно сплатити, аби отримати цей захист;
- (3) розрахувати “внутрішній” тариф, розділивши обсяг страхової премії на обсяг повного страхового захисту та помноживши на 100%. Ця величина є не що інше, як справжня вартість повного обсягу страхового захисту, який Ви отримаєте. Вона дозволить Вам порівнювати умови, які пропонують різні страхові компанії.

Отже, формула для розрахунку **“Внутрішнього” тарифу:**

$$\text{"Внутрішній" Тариф} = \frac{\text{Страхова Премія}}{\text{Обсяг Страхового Захисту}} \times 100\%$$

ПРИКЛАД 1. Частина 5. Розрахунок внутрішнього тарифу

В попередніх частинах ПРИКЛАДУ 1 ми з'ясували, що повний обсяг відповідальності страховика складає 2 160 000 грн., як при використанні франшизи 20%, так і при використанні покриття 80%. Ми також порахували, що страхова премія у випадку використання франшизи складає 135 000 грн., а при використанні покриття – 108 000 грн. Задекларований страховою компанією тариф складає 5%. Розрахуємо внутрішній тариф при страхуванні з використанням франшизи 20% та покриття 80%.

(а) Якщо використовується франшиза 20%

$$\text{[Внутрішній тариф]} = 135\,000 \text{ грн.} / 2\,160\,000 \times 100\% = \mathbf{6.3\%}$$

(внутрішній тариф вищий за задекларований страховою компанією тариф і складає 6,3%).

(б) Якщо використовується покриття 80%

$$\text{[Внутрішній тариф]} = 108\,000 \text{ грн.} / 2\,160\,000 \times 100\% = \mathbf{5\%}$$

(внутрішній тариф співпадає з задекларованим страховою компанією тарифом у 5%)

! Отже, за інших рівних умов, вартість страхового захисту для виробника є меншою, коли використовується покриття 80%, ніж коли використовується франшиза 20%.

! Зауважимо лише, що це твердження справедливе для безумовної франшизи, заданої як відсоток від страхової суми. Якщо ж використовується безумовна франшиза, задана, як відсоток від збитку, то при неповній загибелі врожаю відшкодування у випадку застосування франшизи може виявитися більшим, ніж відшкодування у випадку використання покриття.

1.4.9 Фактична вартість страхування.

При оцінці вартості страхування ми радимо орієнтуватися на внутрішній тариф, оскільки він показує вартість повного обсягу страхового захисту.

Водночас, якщо страховий випадок вже настав, і врожай загинув не повністю, то корисно буде оцінити, чи була вигода від такого страхування. Для цього можна розрахувати фактичну вартість страхування за такою формулою:

$$\text{ФактичнаВартістьСтрахування} = \frac{\text{СтраховаПремія}}{\text{ФактичнеВідшкодування}} \times 100\%$$

ПРИКЛАД 1. Частина 6. Розрахунок фактичної вартості страхування.

В попередніх частинах ПРИКЛАДУ 1 ми з'ясували, що: (1) при фактичній врожайності 20 т/га проти очікуваної 30 т/га страхове відшкодування складатиме 360 000 грн., як при використанні франшизи 20%, так і при використанні покриття 80%; і (2): страхова премія у випадку використання франшизи складає 135 000 грн., а при використанні покриття – 108 000 грн.

Розрахуємо фактичну вартість страхування при страхуванні з використанням франшизи 20% та покриття 80%.

(а) Якщо використовується франшиза 20%

$$\begin{aligned} \text{[Фактична вартість страхування]} &= \\ &= 135\,000 \text{ Грн.} / 360\,000 \text{ грн.} \times 100\% = \\ &= \mathbf{37.5\%} \end{aligned}$$

(б) Якщо використовується покриття 80%

$$\begin{aligned}
 & \text{[Фактична вартість страхування]} = \\
 & = 108\,000 \text{ грн.} / 360\,000 \text{ грн.} \times 100\% \\
 & = \mathbf{30\%}
 \end{aligned}$$

Як бачимо, як і при неповній загибелі врожаю, вартість страхування з використанням 20% франшизи виявилася вищою, ніж вартість страхування з використанням відповідного покриття 80%. Нагадаємо, що це справедливо для найбільш широко вживаної франшизи – тієї, що задається як відсоток від страхової суми. Водночас, коли використовується менш широко вживана франшиза – франшиза від збитку - , то ця закономірність може бути порушена.

Таблиця 1. Зведені розрахунки до ПРИКЛАДУ 1.

№ п/п	Показник	Як розраховується	Значення
Частина 1: Загальні умови та страхова вартість			
1.	Площа посівів озимої пшениці	Дано	100 га
2.	Ціна	Дано	900 грн./т
3.	Середня врожайність	Дано	30 т/га
4.	Тариф	Дано	5%
5.	Страхова вартість врожаю	= [р.3] x [р.2] x [р.1]	2 700 000 грн.
Частина 2: Фактична врожайність 20 т/га			
6.	Фактична врожайність	Дано	20 т/га
(а) Якщо застосовується франшиза 20%²⁷			
7.	Франшиза	Дано	20%
8.	Фізичний збиток з одиниці площі	= [р.3] - [р.6]	10 т/га
9.	Збиток	= [р.8] x [р.1] x [р.2]	900 000 грн.
10.	Відшкодування	= [р.9] - ((р.7)/100) x [р.5]	360 000 грн.
11.	Страхова сума	= [р.5]	2 700 000 грн.
12.	Страхова премія	= ([р.4]/100) x [р.11]	135 000 грн.
(б) Якщо застосовується покриття 80%			
13.	Покриття	Дано	80%
14.	Фізичний збиток з одиниці площі	= ([р.13]/100) x [р.3] - [р.6]	4 т/га
15.	Збиток	= [р.14] x [р.1] x [р.2]	360 000 грн.
16.	Відшкодування	= [р.15]	360 000 грн.
17.	Страхова сума	= ([р.13]/100) x [р.3] x [р.1] x [р.2]	2 160 000 грн.
18.	Страхова премія	= ([р.4]/100) x [р.17]	108 000 грн.
(в) Якщо одночасно застосовуються покриття 80% та франшиза 20%²⁸			
19.	Фізичний збиток з одиниці площі	= [р.14]	4 т/га
20.	Збиток	= [р.15]	360 000 грн.
21.	Відшкодування	= [р.20] - ((р.7)/100) x [р.20]	288 000 грн.
22.	Страхова сума	Може розраховуватися як у випадку (а) чи як у випадку (б)	

²⁷ Безумовна франшиза, задана як відсоток від страхової суми

²⁸ Безумовна франшиза, задана як відсоток від збитку

23.	Страхова премія	Може розраховуватися як у випадку (а) чи як у випадку (б)	
Частина 3: Фактична врожайність 0 т/га			
24.	Фактична врожайність	Дано	0
(а) Якщо застосовується франшиза 20%²⁹			
25.	Фізичний збиток з одиниці площі	= [р.3] - [р.24]	30 т/га
26.	Збиток	= [р.25] x [р.1] x [р.2]	2 700 000 грн.
27.	Відшкодування	= [р.26] - ([р.7]/100) x [р.28]	2 160 000 грн.
28.	Страхова сума	= [р.11]	2 700 000 грн.
29.	Страхова премія	= [р.12]	135 000 грн.
(б) Якщо застосовується покриття 80%			
30.	Фізичний збиток з одиниці площі	= ([р.13]/100) x [р.3] - [р.24]	24 т/га
31.	Збиток	= [р.30] x [р.1] x [р.2]	2 160 000 грн.
32.	Відшкодування	= [р.31]	2 160 000 грн.
33.	Страхова сума	= [р.17]	2 160 000 грн.
34.	Страхова премія	= [р.18]	108 000 грн.

²⁹ Безумовна франшиза, задана як відсоток від страхової суми

1.5 Вивчення та узгодження умов договору страхування

Після того, як було обрано страхову компанію та проаналізовано основні умови страхування, необхідно уважно вивчити та узгодити зі страховиком умови страхового договору.

Насамперед, слід пам'ятати, що за умови добровільного страхування, страхувальник є рівноправною стороною страхового договору, а, отже, має право обирати ризики, рівень страхового покриття чи франшизи, вести переговори стосовно тарифів та інших умов договору.

Крім того, страхувальник може і повинен добиватися того, щоби положення страхового договору були максимально прозорі, виключали недомовленість та можливість подвійного тлумачення.

На що слід звернути особливу увагу?

1. Необхідно, аби визначення кожного ризику, який передається на страхування, було прописане в Вашому страховому договорі.

Якщо визначення страхового ризику прямо не прописане в договорі страхування, то може виникнути ситуація, коли Ви розумієте суть ризику по-своєму, а страховик по-своєму. Наведемо приклад.

Ви застрахували посіви озимих від вимерзання. В договорі страхування було зазначено, що вимерзанням вважається загибель посівів або пошкодження окремих рослин сільськогосподарської культури внаслідок дії низьких температур. Насправді Ваші посіви загинули внаслідок різкої зміни відлиги на морози. Наслідком такої різкої зміни стало витискання (виштовхування) рослин мерзлим ґрунтовим шаром та розрив кореневої системи рослин. Проте, при цьому не відбулося падіння температури нижче зазначеного в договорі критичного рівня, тобто не можна вважати, що рослина загинула через дію низьких температур. Чи отримаєте Ви в такому випадку відшкодування?

Відповідь на це питання залежить від того, як визначено ризик “вимерзання” в Вашому страховому договорі. Так, у посібнику “Як застрахувати врожай?”, присвяченому роз'ясненню дії Порядку і правил обов'язкового страхування врожаю³⁰, говориться, що витискання (виштовхування) рослин мерзлим ґрунтовим шаром відноситься до ризику “вимерзання”³¹. Водночас, у Правилах страхування страхових компаній зустрічається інше тлумачення ризику “вимерзання”, яке не включає в себе таке явище, як витискання, а витискання трактується як окремий ризик.

³⁰ див. Постанову КМ України від 11 липня 2002 р. №1000.

³¹ Див. Посібник «Як застрахувати врожай», Київ 2002, стор. 8

Отже, ми радимо сільськогосподарським виробникам добиватися повного розуміння того, як страхова компанія визначає той чи інший ризик, і, по можливості, записувати це визначення в страховий договір, адже Правила страхування – це внутрішній документ страхової компанії, а страховий договір – це як раз той документ, який регламентує відносини між Вами і страховою компанією.

2. Необхідно, аби підстави для відмови у виплаті відшкодування були вписані конкретно та вичерпно.

Зокрема, якщо йдеться про недотримання агротехнічних вимог вирощування сільськогосподарських культур, то потрібно, аби ці вимоги були вичерпно прописані або в самому договорі, або в технологічній карті, яка додається до договору страхування. Натомість, більшість сучасних договорів страхування лише містять фразу “страхувальникові може бути відмовлено у виплаті страхового відшкодування у разі недотримання ним агротехнічних заходів щодо посіву та вирощування сільськогосподарської культури”.

Про причини відмови у виплаті відшкодування страхова компанія повинна повідомити страхувальнику у письмовій формі.

3. Необхідно, аби права та обов’язки сторін також були прописані конкретно та вичерпно.

Наприклад, в договорах страхування часто можна зустріти таке формулювання: “страхова компанія зобов’язана протягом двох робочих днів після надходження письмової заяви від страхувальника **вжити заходів** щодо оформлення всіх необхідних документів для виплати страхового відшкодування”. В даному випадку фраза “вжити заходів” не є конкретною і виключає можливість об’єктивно встановити, чи вживала страхова компанія необхідних заходів, чи ні. Натомість, в договорі має фігурувати конкретний результат вжиття цих заходів, скажімо, “страхова компанія зобов’язана протягом (...) робочих днів після надходження письмової заяви від страхувальника **оформити** всі необхідні документи (зазначити які) для виплати страхового відшкодування”.

Отже, страхувальникові слід пам’ятати, що від зрозумілості, прозорості та вичерпності умов страхового договору прямо залежить перспектива отримання страхового відшкодування в разі настання страхової події.

Згідно з Законом України “Про страхування”³², договір страхування набирає чинності з моменту внесення першого страхового платежу, якщо інше не передбачено договором страхування.

³² Закон України “Про страхування” від 7 березня 1996 р. №85/96-ВР

1.6 Дотримання умов договору страхування

Важливою передумовою успішного страхування є також дотримання страхувальником умов договору страхування, оскільки недотримання цих умов може бути причиною відмови Вам у виплаті страхового відшкодування.

Після того, як буде укладено договір страхування, ми радимо ще раз його переглянути, зосередивши особливу увагу на розділах “Обов’язки сторін” (частина “Обов’язки страхувальника”) та “Строки дії договору” (частина “Підстави для припинення дії договору”). Якщо на стадії узгодження умов договору Вам вдалося досягти того, що ці умови є для Вас повністю зрозумілими та реальними для виконання, то тепер Ваше завдання полягає в тому, щоби зі свого боку забезпечити їх виконання, аби не давати підстав для відмови Вам у виплаті страхового відшкодування в разі настання страхового випадку.

На що слід звернути особливу увагу?

1. В Ваших інтересах є надавати страховику правдиву та вичерпну інформацію щодо застрахованого майна та умов ведення бізнесу.

Мається на увазі врожайність культури за певний період, ціни реалізації, елементи технології, а також інші відомі Вам обставини, що мають істотне значення для оцінки страхового ризику.

В сучасній практиці страхування сільськогосподарських ризиків в Україні, коли таке страхування дуже часто є досить формальним, головне, що турбує страхувальника, - це як сплатити менше страхової премії. Тому сільськогосподарські виробники часто подають занижені дані щодо врожайності культур за попередній період. Проте, якщо говорити про реальне страхування, то таке заниження показників врожайності має бути не вигідне для сільгоспвиробника-страхувальника. Адже, якщо на підставі занижених даних за попередній період, у Вашому договорі страхування буде зафіксовано занижену цифру очікуваної врожайності, то буде мало шансів, що реальне падіння врожайності внаслідок настання страхового випадку буде визнане збитком.

2. Необхідно дотримуватися агротехнічних вимог, зафіксованих в договорі страхування та інших документах, що до нього додаються.

Крім того, що це допоможе Вам уникнути відмови у виплаті відшкодування, високий рівень дотримання агро-технології в Вашому господарстві, поруч із відсутністю страхових випадків протягом певного періоду часу, на майбутнє може бути аргументом на користь зниження страхових тарифів.

3. Необхідно створити умови страховику для огляду посівів.

Це стосується всього періоду дії договору страхування, а не тільки ситуації, коли необхідно проводити огляд місця події після настання страхового випадку.

4. Необхідно дотримуватися встановленої договором страхування послідовності дій в разі настання страхового випадку

Уважно перегляньте договір страхування і запам'ятайте (або окремо занотуйте), яких дій Ви маєте вжити при настанні страхового випадку.

По-перше, зверніть увагу на термін, в який Ви маєте сповістити страховика про настання страхової події. Як правило, він становить не більше трьох робочих днів. При цьому слід повідомити обумовлену договором страхування інформацію, наприклад, інформацію про страхові події, передбачені договором страхування, площу, на якій ушкоджено посіви, розміри понесених Вами збитків.

Крім того, від страхувальника вимагається надати страховику зумовлений договором страхування перелік документів, зокрема, заяву-звернення про виплату відшкодування, документи компетентних органів, які підтверджують факт настання страхового випадку та розмір збитків (довідки гідрометеослужби, пожежного нагляду), бухгалтерські документи (виписки з інвентарних книг, рахунки та накладні). Ми радимо тримати у порядку бухгалтерські та інші внутрішні документи підприємства, які, згідно з договором страхування, підлягають огляду, або на підставі яких робляться виписки для з'ясування обставин страхового випадку та розміру збитків. Крім того, бажано заздалегідь поцікавитися адресою та телефонами тих компетентних органів, до яких, можливо, доведеться звертатися за підтвердженням факту настання страхового випадку.

5. Необхідно сплачувати страхові платежі в порядку і в термін, що встановлені страховим договором.

Найчастіше, при укладенні страхового договору терміном на один рік, встановлюється, що страхова премія має бути внесена одноразово у сумі річної суми платежів, або за два рази у сумі половини річної суми платежів, другий раз – не пізніше встановленого терміну. Наприклад, при обов'язковому страхуванні врожаю зернових за програмою уряду³³, дозволяється сплатити перший платіж у обсязі 50% річної суми одразу, а другий платіж у обсязі 50% річної суми – протягом трьох місяців після внесення першої половини суми.

! Ми підкреслюємо важливість дотримання термінів внесення страхових платежів. Крім того, ми радимо звернути увагу на ту частину договору, де йдеться про припинення дій страхового договору через невнесення в строк страхових платежів. Ви маєте знати, що відбуватиметься, якщо платежі внесені не повністю. За правилами страхування одних страхових компаній, якщо частину платежів вже внесено, але черговий платіж не надійшов, і при цьому настав страховий випадок, то страхова компанія виплачує відшкодування пропорційно сумі внесених на цей час страхових платежів. Проте так буває не завжди! За правилами інших компаній, при порушенні строку внесення чергового страхового платежу, страхувальник

³³ Постанова КМ №1000 від 11 липня 2002 року.

повністю позбавляється права на відшкодування, а той платіж, який було сплачено раніше, просто втрачається. Отже, будьте уважні!

Розділ 2. Приклади реального страхування

Як ми вже зазначали раніше, на сьогодні при страхуванні сільськогосподарських культур в Україні об'єктом страхування можуть виступати або затрати на вирощування цієї культури, або її майбутній врожай. Для ілюстрації цих двох видів страхування ми наведемо приклади реального страхування.

2.1 Страхування затрат на вирощування культури

ПРИКЛАД 2 СТРАХУВАННЯ ЗАТРАТ НА ВИРОЩУВАННЯ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ

Умови:

Страховуються затрати на вирощування озимої пшениці на площі 100 га від ризиків: вимерзання, град, буря, злива, пожежа. Франшиза становить 5% (безумовна франшиза від збитку). Сумарний страховий тариф по всіх ризиках складає 6% (страхові тарифи по кожному ризику наведені у Таблиці 2). Обсяг планових затрат на вирощування озимої пшениці становить 800 грн/га.

ЯК ОФОРМИТИ ДОГОВІР СТРАХУВАННЯ

Для оформлення страхування затрат на вирощування озимих культур необхідно заповнити заяву у письмовій формі та надати страховій компанії документи, що підтверджують планові затрати на вирощування врожаю (виписку з фінансового плану, або довідку, що містить плановий розрахунок витрат). Після аналізу документів представник страхової компанії виїжджає в господарство, проводить огляд посівів та складає Акт огляду посівів. Після цього укладається страховий договір і вноситься страховий платіж у розмірі та в термін, що зазначені в договорі страхування.

РОЗРАХУНОК СТРАХОВОГО ПЛАТЕЖУ

$$\begin{aligned}\text{Страховий платіж} &= [\text{Тариф}] \times [\text{Страхова сума}] = \\ &= [\text{Тариф}] \times [\text{Сума запланованих затрат}] \\ &= 0.06 \times 80\,000 \text{ грн.} = \mathbf{4\,800 \text{ грн.}}\end{aligned}$$

З Таблиці 2 видно, яку суму складає страховий платіж по кожному ризику та по сумі ризиків.

Таблиця 2. Розрахунок страхового платежу

Ризик	Страховий тариф, %	Сума планових затрат на 100 га, грн.	Страховий платіж, грн.
1	2	3	4
Град	0,7	80000	560,0
Злива	0,6	80000	480,0
Буря	0,2	80000	160,0
Пожежа	0,5	80000	400,0
Вимерзання	4,0	80000	3200,0
Всього:	6,0	80000	4800

ПІДСТАВИ ТА ЗВЕРНЕННЯ ЗА ВИПЛАТОЮ

Умовою для звернення страхувальника за страховою виплатою є повна загибель озимої пшениці на всій або частині площі внаслідок настання страхового випадку, зазначеного в договорі страхування.

Зауважимо, що таку умову висувають всі українські страхові компанії, що пропонують страхування затрат на виробництво сільськогосподарських культур.

Припустимо, що, в результаті настання передбачених у договорі страхування ризиків, в господарстві вимерзло 20 га озимої пшениці. Страхувальник повідомляє страховій компанії про загибель посівів озимої пшениці. Після відновлення вегетації посівів комісія страхової компанії перевіряє факт повної загибелі площі посіву та складає акт обстеження.

Після цього здійснюється розрахунок обсягу збитку та страхового відшкодування.

РОЗРАХУНОК ОБСЯГУ ЗБИТКУ³⁴

Для здійснення розрахунку Вам необхідно представити страховій компанії перелік та найменування робіт, що були проведені, та обсяг всіх витрат, які ви понесли до моменту настання страхової події, адже при розрахунку збитку у вартісному вимірі беруться не заплановані, а фактично понесені затрати на виробництво культури.

Припустимо, що сума витрат на 1 га, яку Ви понесли до моменту загибелі посівів від вимерзання становить 240 грн/га.

Тоді

$$\begin{aligned}
 [\text{Збиток}] &= [\text{Фактично понесені затрати}] \times [\text{Площа загиблих посівів}] = \\
 &= 240 \text{ грн/Га} \times 20 \text{ Га} = 4\,800 \text{ грн.}
 \end{aligned}$$

СТРАХОВА ВИПЛАТА

³⁴ Нагадаємо, що під збитком ми маємо на увазі збиток у грошовому вимірі.

Страхова виплата складатиме суму збитку за вирахуванням франшизи:

$$\begin{aligned} [\text{Страхова виплата}] &= [\text{Збиток}] - [\text{Франшиза}] \times [\text{Збиток}] = \\ &= 4\,800 \text{ грн.} - 0.05 \times 4\,800 \text{ грн.} = \\ &= 4\,560 \text{ грн.} \end{aligned}$$

Ці кошти страхова компанія має виплатити не пізніше, ніж протягом періоду, вказаного в договорі страхування (деякі компанії зобов'язуються сплатити страхове відшкодування не пізніше, ніж через 7 днів після складання Акту та визначення розміру суми збитку).

РОЗРАХУНОК ВНУТРІШНЬОГО ТАРИФУ

Спочатку розрахуємо обсяг страхового захисту, тобто максимально можливий обсяг відшкодування, якщо припустити, що посіви загинули на всій площі.

Якщо би посіви загинули на всій площі, то збиток склав би всю суму планових витрат, тобто 80 000 грн. Тоді страхова виплата склала би:

$$\begin{aligned} [\text{Максимальна страхова виплата}] &= 80\,000 \text{ грн.} - 0.05 \times 80\,000 \text{ грн.} = \\ &= 64\,000 \text{ грн.} = \\ &= [\text{Обсяг страхового захисту}] \end{aligned}$$

Тоді

$$\begin{aligned} [\text{Внутрішній тариф}] &= [\text{Страхова премія}] / [\text{Обсяг страхового захисту}] \times 100\% = \\ &= 4\,800 \text{ грн.} / 64\,000 \text{ грн.} \times 100\% = \\ &= 7.5\% \end{aligned}$$

Як бачимо, дійсна вартість повного обсягу страхового захисту є більшою, ніж встановлений страховою компанією тариф у 5% і складає 7.5%.

ОЦІНКА ФАКТИЧНОЇ ВАРТОСТІ СТРАХУВАННЯ

$$\begin{aligned} [\text{Фактична вартість страхування}] &= [\text{Страхова премія}] / [\text{Страхова виплата}] \times 100\% \\ &= 4\,800 \text{ грн.} / 4\,560 \text{ грн.} \times 100\% = 105\% \end{aligned}$$

Ми бачимо, що фактична вартість страхування в цій ситуації є досить високою (105%), тобто, сплативши страхову премію обсягом 4 800 грн., ми отримали відшкодування 4 560 грн. Ця ситуація є досить типовою при страхуванні затрат. Але для того, щоби визначитися, чи потрібно було брати участь у такому страхуванні, порівняємо отриманий результат з тим, який ми отримали би, не взявши участь у страхуванні.

Якби ми не брали участі у страхуванні, то наші чисті втрати склали би 4 800 грн., тобто всі затрати, які ми понесли на 20 га посівів.

В результаті участі у страхуванні, наші чисті втрати склали різницю між тим, що ми сплатили як страхову премію, і тим, що ми отримали як відшкодування, що становить 240 грн. (= 4 800 грн. – 4 560 грн.).

! Отже, в даному конкретному випадку участь у страхуванні виявилася доцільною. В інтересах страхувальника самостійно оцінити та прорахувати всі можливі випадки перед тим, як визначитися щодо участі у страхуванні. При цьому, якщо йдеться про страхування озимих від вимерзання, ми радимо врахувати той факт, що мороз, як правило, діє на площу посіву більш-менш рівномірно, отже ймовірність загибелі посівів на всій, а не лише на частині площі посіву, є досить високою.

Таблиця 3. Зведені розрахунки по ПРИКЛАДУ 2.

№	Показник	Як розраховується	Значення
1	Площа посівів озимої пшениці	Дано	100 га
2	Планові затрати на вирощування озимої пшениці	Дано	800 грн./га
3	Сумарний тариф по всіх ризиках	Дано	6%
4	Франшиза	Дано	5%
5	Страхова ватість	= [р.1] x [р.2]	80 000 грн.
6	Страхова сума	= [р. 5]	80 000 грн.
7	Страховий платіж	([р.3]/100) x [р.6]	4 800 грн.
8	Фактично понесені затрати	Дано	240 грн./га
9	Площа загиблих посівів	Дано	20 га
10	Збиток	= [р.8] x [р.9]	4 800 грн.
11	Страхова виплата	= [р.10] - ([р.4]/100) x [р.10]	4 560 грн.

2.2 Страхування врожаю сільськогосподарської культури

В цьому розділі ми наводимо приклад реального страхування врожаю озимої пшениці, яку пропонує реальна страхова компанія в Україні. Ця схема страхування містить елементи, які відрізняють її від класичної схеми, описаної нами в Розділі 1. Ми наводимо роз'яснення цих елементів в підрозділі **ОСОБЛИВІ УМОВИ**. Бажаючи уникнути зайвого ускладнення нашого викладу, ми водночас вважаємо за потрібне ознайомити сільськогосподарського виробника з тими страховими продуктами, які реально можуть бути йому запропоновані на українському страховому ринку. Ми також покажемо, як в цьому випадку можна використовувати ті поради щодо оцінки умов страхування, які ми надали в Розділі 1, зокрема, розрахунок внутрішнього тарифу для оцінки вартості страхового захисту.

ПРИКЛАД 3 СТРАХУВАННЯ ВРОЖАЮ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ

Умови:

Страхується майбутній врожай озимої пшениці на площі 100 га від ризиків: вимерзання, град, буря, злива та пожежа. Покриття становить 70% і франшиза становить 5% (безумовна франшиза від збитку)³⁵. Сумарний страховий тариф по всіх ризиках складає 10.4% (страхові тарифи по кожному ризику наведені у Таблиці 4). За очікувану ціну реалізації культури, яка зазначається в договорі страхування, береться ціна реалізації озимої пшениці минулого року, яка склала 30 грн/ц³⁶.

ОСОБЛИВІ УМОВИ

Як ми вже зазначили, реальна схема страхування, яку ми наводимо в цьому прикладі, має деякі особливості, до яких ми вважаємо за потрібне привернути увагу:

(1) Застосування мінімальної та середньої страхової вартості

За цієї схеми страхування вводиться поняття мінімальної та середньої страхової вартості, і базові страхові тарифи, що пропонуються страховою компанією, коригуються в залежності від того, на базі якої страхової вартості, мінімальної чи середньої, буде страхуватися сільгоспвиробник.

³⁵ Тут має місце одночасне застосування покриття та франшизи (див. Частину 2 (с) ПРИКЛАДУ 1).

³⁶ В якості ціни для розрахунку вартості майбутнього врожаю може використовуватися: (а) середня ціна реалізації продукції за минулий рік, або (б) фактична собівартість за минулий рік, або (в) планова ціна реалізації продукції відповідної культури, але не вище фактичної середньої ціни, що склалася за минулий рік в межах району, де розташоване господарство страхувальника.

Мінімальна страхова вартість розраховується, виходячи з мінімальної врожайності за попередні три роки в такий спосіб:

$$[\text{Мінімальна страхова вартість}] = [\text{Мінімальна врожайність}] \times [\text{Ціна}] \times [\text{Площа}]$$

Середня страхова вартість розраховується, виходячи з середньої врожайності за попередні три роки в такий спосіб:

$$[\text{Середня страхова вартість}] = [\text{Середня врожайність}] \times [\text{Ціна}] \times [\text{Площа}]$$

Базові тарифи, які пропонує страхова компанія, використовуються тоді, коли страхувальник обирає страхування на базі мінімальної страхової вартості. Якщо клієнт обирає страхування на базі середньої страхової вартості, то тарифи коригуються в бік підвищення у стільки ж разів, у скільки середня страхова вартість перевищує мінімальну.

Формула для коригування тарифу така:

$$[\text{Скоригований тариф}] = \frac{\text{СередняСтраховаВартість}}{\text{МінімальнаСтраховаВартість}} \times \text{БазовийТариф}$$

Або, що те ж саме:

$$[\text{Скоригований тариф}] = \frac{\text{СередняВрожайність}}{\text{МінімальнаВрожайність}} \times \text{БазовийТариф}$$

(2) Одночасне використання покриття та франшизи.

Як видно з умов нашого прикладу, в цій схемі страхування одночасно використовується покриття 70% та франшиза 5% (безумовна франшиза від збитку). Використання франшизи нічим не відрізняється від порядку використання безумовної франшизи, описаного нами в Розділі 1³⁷. Проте існують певні відмінності відносно використання покриття у розрахунку збитку та у розрахунку страхового відшкодування.

Як ми показали в Розділі 1, і це класична практика, при застосуванні покриття фізичним збитком вважається падіння врожайності нижче певного гарантованого рівня, відсоток якого й встановлює покриття. При цьому збиток у вартісному вимірі, отриманий множенням фізичного збитку на ціну реалізації, відшкодовується повністю³⁸.

³⁷ Див. Частина 2(с) ПРИКЛАДУ 1

³⁸ Див. Частина 2(б) ПРИКЛАДУ 1

Щодо даного конкретного прикладу, який ми наводимо з реальної практики страхування в Україні, то в ньому все відбувається навпаки: фізичним збитком вважається падіння врожайності не нижче гарантованого, а нижче очікуваного рівня. Проте збиток у вартісному вимірі, отриманий множенням фізичного збитку на ціну реалізації, відшкодовується не повністю. Тобто тут покриття застосовується аналогічно франшизі. Проте є одна особливість, яка вказує на те, що згадані 70% все-таки є покриттям – це метод розрахунку страхової премії. В даному прикладі він повністю відповідає описаному нами в Частині 2 (б) ПРИКЛАДУ 1 методу, коли тариф множить саме на страхову суму, яка складає 70% від повної страхової вартості, а не на повну страхову вартість врожаю.

Таким чином, ми привертаємо увагу читача до того, що в прикладі, який ми зараз розглядаємо, одночасно застосовуються покриття та франшиза, причому покриття застосовується не в класичному, а в сурогатному варіанті, коли воно несе риси власне покриття (див. далі підрозділ СТРАХОВА СУМА), але набуває також деяких рис франшизи (див. далі підрозділи ЗБИТОК та СТРАХОВА ВИПЛАТА).

ЯК ОФОРМИТИ ДОГОВІР СТРАХУВАННЯ

Для того, щоб застрахувати врожай, необхідно було заповнити заяву у письмовій формі, надати страховій компанії довідку про врожайність озимої пшениці у господарстві за останні 3-5 років та про ціну реалізації озимої пшениці за минулий рік. Оскільки врожай страхувався від ризику вимерзання, то страховий договір мав бути укладений після появи сходів на підставі Акту обстеження, але не пізніше, ніж 1 грудня (дата настання перших заморозків в регіоні, де здійснювалося страхування). Після появи сходів експерт страхової компанії виїхав до господарства та склав Акт огляду посівів. Після цього було укладено договір страхування врожаю сільськогосподарських культур і внесено страховий платіж у розмірі та в термін, що записані в договорі.

В страховому договорі було записано, що договір набуває чинності тільки після внесення страхувальником страхового платежу в повному обсязі на поточний рахунок страховика та діє до кінця терміну збирання застрахованої культури.

КОРИГУВАННЯ ТАРИФІВ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД СТРАХОВОЇ ВАРТОСТІ

В даному прикладі страхувальник виявив бажання страхуватися на базі середньої страхової вартості, тобто в якості очікуваної врожайності занести в договір страхування середню врожайність за 3 роки. Скоригуємо базову тарифну ставку, наведену у колонці 2 Таблиці 4 відносно страхової вартості.

За останні три роки урожайність в господарстві була наступною: 30 ц/Га, 25 ц/Га та 17 ц/Га. Як бачимо, мінімальна врожайність становить 17 ц/Га, а середня – 24 ц/Га.

Отже,

$$[\text{Скоригований тариф}] = \frac{24m / \text{га}}{17m / \text{га}} \times 10.4\% = 1.41 \times 10.4\% = 14.68\%$$

Скориговані значення по окремих ризиках наведені в Таблиці 4.

Таблиця 4. Розрахунок страхового платежу при страхуванні врожаю.

Ризик	Базовий страховий тариф, %	Коригуючий коефіцієнт	Скоригований страховий тариф, %	Вартість врожаю, грн..	Страхова сума, грн..	Страховий платіж, грн..
1	2	3	4 = 2*3	5	6 (гр 4*70%)	7 (гр 3*гр.5/100)
Град	1,6	1.41	2.26			
Злива	1,6	1.41	2.26			
Буря	0,5	1.41	0.71			
Пожежа	0,3	1.41	0.42			
Вимерзання	6,4	1.41	9.04			
Всього:	10,4		14.68	72 000	50 400	7 399

СТРАХОВА ВАРТІСТЬ

Страхова вартість врожаю дорівнює:

$$[\text{Страхова вартість}] = [\text{Очікувана врожайність}] \times [\text{Площа}] \times [\text{Ціна}] = \\ = 24 \text{ ц/га} \times 100 \text{ га} \times 30 \text{ грн/ц} = \mathbf{72\ 000 \text{ грн.}}$$

СТРАХОВА СУМА

Страхова сума дорівнює

$$[\text{Страхова сума}] = [\text{Покриття}] \times [\text{Страхова вартість}] = \\ = 0.7 \times 72\ 000 \text{ грн.} = \mathbf{50\ 400 \text{ грн.}}$$

СТРАХОВИЙ ПЛАТІЖ

Страховий платіж дорівнює:

$$[\text{Страхова премія}] = [\text{Страховий тариф}] \times [\text{Страхова сума}] = \\ = 0,1468 \times 50\ 400 \text{ грн.} = \mathbf{7\ 399 \text{ грн.}}$$

Отже, для того, щоб застрахувати озиму пшеницю на площі 100 га від перелічених вище ризиків на базі середньої страхової вартості, нам потрібно заплатити 7 399 грн.

ПІДСТАВИ ТА ПОРЯДОК ЗВЕРНЕННЯ ЗА ВИПЛАТОЮ

Припустимо, що протягом періоду дії договору страхування пшениця постраждала від настання таких страхових випадків:

- у зимово-весняний період від морозів загинуло 30 га, які були пересіяні ярим ячменем
- у липні посіви ячменю були пошкоджені зливою та градом.

В результаті господарство недоотримало врожай пшениці та ячменю.

Після настання страхових випадків було необхідно:

- повідомити страховій компанії про настання страхового випадку, після чого, протягом двох днів, комісія страхової компанії мала вжити заходів щодо оформлення всіх необхідних документів – здійснити обстеження, скласти акт про настання страхового випадку та встановити відсоток загибелі посівів від даного ризику.
- одержати довідку із гідрометеорологічної служби про факт настання страхової події на території господарства або району.

В нашому прикладі Комісією було встановлено, що прямі збитки після настання зазначених страхових випадків склали:

- від вимерзання: 30% урожаю озимої пшениці;
- від зливи та граду: 11,5% урожаю ячменю;

Зведені розрахунки за цим прикладом підсумовані у Таблиці 5.

ЗБИТОК³⁹

Обсяг загального збитку при загибелі чи пошкодженні сільськогосподарських культур визначається після збирання врожаю і розраховується як різниця між страховою вартістю врожаю, прийнятого на страхування, та вартістю фактично отриманого врожаю на всій застрахованій площі.

$$\begin{aligned} & \text{[Загальний збиток]} = \\ & = \text{[Страхова вартість врожаю]} - \text{[Вартість фактично отриманого врожаю]} \end{aligned}$$

$$\text{[Страхова вартість врожаю]} = 24 \text{ ц/Га} \times 100 \text{ Га} \times 30 \text{ грн./ц} = \mathbf{72\ 000 \text{ грн.}}$$

$$\begin{aligned} \text{[Вартість фактично отриманого врожаю]} &= \text{[Вартість фактично отриманої} \\ & \text{пшениці]} + \text{[Вартість фактично отриманого ячменю]} = 18 \text{ ц/га} \times 70 \text{ Га} \times 30 \text{ грн./ц} + \\ & 31.8 \text{ ц/га} \times 30 \text{ га} \times 15.4 \text{ грн./ц} = 37\ 800 \text{ грн.} + 14\ 692 \text{ грн.} = \mathbf{52\ 492 \text{ грн.}} \end{aligned}$$

Отже,

$$\begin{aligned} & \text{[Загальний збиток]} = \\ & \mathbf{72\ 000 \text{ грн.} - 52\ 492 \text{ грн.} = 19\ 508 \text{ грн.}} \end{aligned}$$

³⁹ Нагадуємо, що під збитком мається на увазі збиток у грошовому вимірі, а під фізичним збитком – обсяг недоотриманого врожаю.

Проте, відшкодуванню підлягає не весь загальний збиток, а лише та його частина, яка безпосередньо спричинена дією ризику, тобто прямий збиток.

Ми знаємо, що від вимерзання загинуло 30% посівів озимої пшениці. Отже, прямий збиток спричинений морозами, дорівнює:

$$\begin{aligned} \text{[Прямий збиток, спричинений вимерзанням]} &= \\ &= 0.3 \times \text{[Загальний збиток]} = \\ &= 0.3 \times 19\,508 \text{ грн.} = \mathbf{5\,852.4 \text{ грн.} \approx 5\,852 \text{ грн.}} \end{aligned}$$

Далі ми знаємо, що від зливи та граду загинуло 11.5% посівів ячменю. Отже, прямий збиток від зливи та граду дорівнює:

$$\begin{aligned} \text{[Прямий збиток, спричинений зливою та градом]} &= \\ &= 0.115 \times (\text{[Загальний збиток]} - \text{[Прямий збиток, спричинений вимерзанням]}) = \\ &= 0.115 \times (19\,508 \text{ грн.} - 5\,852 \text{ грн.}) = \mathbf{1\,570.44 \text{ грн.} \approx 1\,570 \text{ грн.}} \end{aligned}$$

Отже, сумарний збиток, спричинений вимерзанням, зливою та градом, дорівнює:
[Прямий збиток від усіх ризиків] = [Прямий збиток, спричинений вимерзанням] + [Прямий збиток, спричинений зливою та градом] = 5 852 грн. + 1 570 грн. = 7 422 грн.

СТРАХОВА ВИПЛАТА

При розрахунку відшкодування враховується покриття 70% та франшиза 5%, отже відшкодовується 70% страхової вартості врожаю за вирахуванням 5% збитку:

$$\text{[Відшкодування]} = 0.7 \times \text{[Прямий збиток від усіх ризиків]} - 0.05 \times \text{[Прямий збиток від усіх ризиків]} = 0.7 \times 7\,422 \text{ грн.} - 0.05 \times 7\,422 \text{ грн.} = \mathbf{4\,824.3 \text{ грн.} \approx 4\,824 \text{ грн.}}$$

Як ми вже зауважили на початку розгляду цього прикладу, тут покриття 70% застосовується в зміненому вигляді і набуває деяких рис франшизи. Дійсно, якщо ми зробимо прості арифметичні перетворення останньої формули розрахунку відшкодування, то ми отримаємо:

$$\begin{aligned} \text{[Відшкодування]} &= 0.7 \times \text{[Прямий збиток від усіх ризиків]} - 0.05 \times \text{[Прямий збиток від усіх ризиків]} = \\ &= (0.7 - 0.05) \times \text{[Прямий збиток від усіх ризиків]} = \\ &= 0.65 \times \text{[Прямий збиток від усіх ризиків]} = 0.65 \times 7\,422 \text{ грн.} = \mathbf{4\,824.3 \text{ грн.} \approx 4\,824 \text{ грн.}} \end{aligned}$$

Як видно з останньої формули, при розрахунку відшкодування не відшкодовується 35% збитку, отже ми фактично маємо справу франшизою 35%, а не 5%, як зазначено в умовах страхування.

ВНУТРІШНІЙ ТАРИФ

$$\begin{aligned}
 \text{[Внутрішній тариф]} &= [\text{Страхова премія}] / [\text{Обсяг страхового захисту}] \times 100\% = \\
 &= [\text{Страхова премія}] / [\text{Страхова сума}] \times 100\% = \\
 &= 7\,399 \text{ грн.} / 50\,400 \text{ грн.} \times 100\% = 14.68\%
 \end{aligned}$$

Отже, в нашому прикладі внутрішній тариф співпадає з тарифом, зазначаним страховою компанією в умовах страхування. Таким чином, тариф 14.68% відображає дійсну вартість повного обсягу страхового захисту.

ОЦІНКА ФАКТИЧНОЇ ВАРТОСТІ СТРАХУВАННЯ

Сплативши страхову премію в обсязі 7 399 грн., ми отримали відшкодування в обсязі 4824 грн., отже фактична вартість страхування склала:

$$\begin{aligned}
 \text{[Фактична вартість страхування]} &= [\text{Страхова премія}] / [\text{Страхова виплата}] \times 100\% \\
 &= 7\,399 \text{ грн.} / 4\,824 \text{ грн.} \times 100\% = 153\%
 \end{aligned}$$

Водночас, отримане відшкодування становить 24.7% від загального збитку господарства: (24% = 4 824 грн. / 19 508 грн. * 100%).

Таблиця 5. Зведені розрахунки до ПРИКЛАДУ 3.

№	Показник	Як розраховується	Значення
1	Площа посівів озимої пшениці	Дано	100 га
2	Ціна озимої пшениці	Дано	30 грн./ц
3	Очікувана врожайність пшениці	$= (30 \text{ ц/га} + 25 \text{ ц/га} + 17 \text{ ц/га}) / 3$	24 ц/га
4	Фактична урожайність пшениці	Дано	18 ц/га
5	Ціна ячменю	Дано	15,4 грн./ц
6	Урожайність ячменю	Дано	31,8 ц/га
7	Покриття	Дано	70 %
8	Страхова сума	$= ([p.7] / 100) \times [p.3] \times [p.2] \times [p.1]$	50400 грн.
9	Базова тарифна ставка	Дано	10,4%
10	Скорегована тарифна ставка	$= (24 / 17) \times [p.9]$	14.68 %
11	Страховий платіж	$= ([p.10] / 100) \times [p.8]$	7 399 грн.
12	Вимерзла площа озимої пшениці, пересіяна ярим ячменем	Дано	30 га
13	Прямий збиток від вимерзання, %	$= [p.12] / [p.1] \times 100\%$	30 %
14	Площа посівів озимої пшениці, що не постраждали внаслідок вимерзання	$= [p.1] - [p.12]$	70 га
15	Прямий збиток від зливи та граду	Дано	11,5 %
16	Врожай озимої пшениці	$= [p.14] \times [p.4]$	1260 ц
17	Вартість отриманого врожаю озимої пшениці	$= [p.16] \times [p.2]$	37 800 грн.
18	Врожай ярого ячменю	$= [p.12] \times [p.6]$	954 ц
19	Вартість отриманого врожаю ярого ячменю	$= [p.18] \times [p.5]$	14 692 грн.
20	Загальна вартість отриманого врожаю	$= [p.17] + [p.19]$	52 492 грн.
21	Страхова вартість врожаю	$= [p.1] \times [p.2] \times [p.3]$	72 000 грн.
22	Загальний збиток	$= [p.21] - [p.20]$	19508 грн.
23	Прямий збиток, спричинений морозами	$= ([p.13] / 100) \times [p.22]$	5 852 грн.

24	Прямий збиток, спричинений зливою та градом	$= ([p.15] / 100) \times ([p.22] - [p.23])$	1 570 грн.
25	Прямий збиток, спричинений всіма ризиками, що настали	$= [p.23] + [p.24]$	7 422 грн.
26	Франшиза	Дано	5 %
27	Відшкодування (страхова виплата)	$= ([p.7] / 100) \times [p.25] - ([p.26] / 100) \times [p.25]$	4824 грн.

Розділ 3. Нові види страхування ризиків аграрного виробництва на часі: індексне страхування

Незабаром на українському страховому ринку з'являться нові види страхування сільськогосподарських ризиків (нові страхові продукти), над розробкою яких працюють спеціалісти низки провідних страхових компаній. До таких нових продуктів належить, зокрема, індексне страхування. Аби бути в змозі прийняти правильне рішення щодо участі чи неучасті в такому страхуванні, сільськогосподарському виробнику необхідно знати його переваги та недоліки.

Індексне страхування – це форма страхування, альтернативна до традиційної, коли страхові виплати здійснюються не на основі оцінки індивідуального збитку, що його було нанесено об'єкту страхування, а на основі значень спеціальним чином побудованого індексу.

З метою страхуванні сільськогосподарських ризиків можливе використання двох типів індексів: (1) регіонального індексу врожайності та (2) погодного індексу. Найближчим часом в Україні може бути запроваджене страхування за регіональним індексом врожайності.

Чим зумовлена доцільність запровадження індексного страхування сільськогосподарських ризиків? Насамперед, деякими недоліками традиційного страхування під час його застосування до сільськогосподарських ризиків.

По-перше, більшість природно-кліматичних ризиків, які загрожують сільському господарству, є системними (залежними), коли настання страхового випадку спричиняє збитки на великій території, а це є порушенням одного з принципів, за якими ризик можна вважати таким, що підлягає страхуванню

По-друге, сільгоспвиробник краще обізнаний з тим, які ризики загрожують його виробництву, ніж страховик. Ця проблема носить назву асиметрії інформації. Асиметрія інформації часто є причиною недооцінки страховиком наявних ризиків (антиселекції), а також створює можливість застрахованого впливати на розмір збитку (моральний ризик).

Індексне страхування повністю знімає проблему асиметрії інформації, оскільки зникає необхідність оцінювати індивідуальний збиток. Наприклад, при страхуванні врожаю за регіональним індексом врожайності, право на виплату виникає тоді, коли, через настання страхової події, середня врожайність по району виявляється нижчою за врожайність, вказану в договорі страхування, при цьому немає потреби оцінювати індивідуальну врожайність та індивідуальний збиток господарства.

Що стосується проблеми системності (залежності) ризиків, притаманних сільськогосподарському виробництву, то індексне страхування відкриває більш широкі можливості для передачі таких ризиків на перестраховання.

В чому полягають переваги індексного страхування для сільгоспвиробника?

1. Індексне страхування є дешевшим завдяки тому, що адміністративні витрати страхових компаній на обслуговування такого страхування нижчі (зокрема, не потрібен моніторинг стану посівів та оцінка індивідуального збитку, натомість, використовуються стандартизовані контракти).
2. Індексне страхування більш прозоре, зокрема, знижується вірогідність зловживань при оцінці збитку, оскільки оцінюється збиток загалом по району.
3. Індексне страхування збільшує фінансову спроможність страхових компаній до виплати відшкодування, завдяки міжнародному перестрахованню ризиків.

Які можливі недоліки індексного страхування для страхувальника?

Водночас, індексне страхування має свій характерний недолік з точки зору страхувальника: воно збільшує так званий базисний ризик. Базисний ризик – це ризик того, що виробник зазнає збитку, але середня врожайність по району буде достатньо високою, і, як результат, він не отримає відшкодування.

! Тому можна поради брати участь в індексному страхуванні тим господарствам, врожайність в яких мало відрізняється від середньої по району. Не вигідно брати участь в індексному страхуванні тим господарствам, які мають середню врожайність нижче, ніж середня по району. Адже цілком ймовірно, що, в разі недоотримання ними врожаю, середня врожайність по району не впаде нижче встановленого в договорі страхування рівня, а отже не виникне підстав для отримання відшкодування.

Додатки

Додаток 1. Таблиці рейтингу страхових компаній

Таблиця 6. Рейтинг страхових компаній за обсягом зібраних страхових платежів за 2002 рік⁴⁰

	Назва страхової організації	Місто	Страхові платежі на 1.01.2003 р. тис. грн.	Страхові виплати на 1.01.2003 р. тис. грн.	Активи на 1.01.2003 р. тис. грн.	Статутний капітал сплачений на 1.01.2003 р. тис. грн.	Страхові резерви на 1.01.2003 р. тис. грн.
1	ЛЕММА	Харків	448978,80	10538,10	465708,10	110000,00	177390,30
2	ОРАНТА	Київ	177309,60	96832,10	90656,30	22292,60	40154,80
3	КРЕДО-КЛАСІК	Київ	126288,30	7242,00	80753,50	18000,00	48016,50
4	МІСЬКА СТРАХОВА КОМПАНІЯ*	Одеса	117206,60	10144,60	37803,20	2914,00	38486,70
5	ВЕКСЕЛЬ-ФСА	Запоріжжя	101985,20	1373,30	95422,00	3000,00	41464,20
6	ОСТРА-КИЇВ	Київ	100008,90	41301,10	60971,90	13687,20	37563,80
7	"СТРАХОВА ГРУПА ""ТАС""	Київ	84234,10	6514,60	141372,00	6500,00	41288,40
8	АКВ ГАРАНТ	Київ	80356,40	1062,30	48403,00	7500,00	19166,40
9	ЕТАЛОН	Київ	71010,30	52,30	73093,30	6000,00	40793,90
10	ГАРАНТ-АВТО**	Київ	70253,50	26516,20	81157,80	27119,30	29753,00
11	АСКА	Донецьк	60896,40	16067,40	72739,90	30190,50	31618,30
12	УКРАЇНСЬКА ПОЖЕЖНО-СТРАХОВА КОМПАНІЯ	Київ	60025,90	4253,20	52923,80	9863,00	20967,10
13	УКРІНМЕДСТРАХ	Київ	56946,60	8983,20	39696,40	3350,00	13448,10
14	АУРА	Дніпропетровськ	51524,00	1825,00	70297,20	10000,00	19331,60
15	АВАНТЕ	Харків	37645,30	281,00	55694,90	21000,00	15489,90
16	ПРОМИСЛОВО СТРАХОВИЙ АЛЬЯНС	Запоріжжя	35965,50	6320,60	41719,80	510,90	16059,80
17	ВЕКСЕЛЬ*	Київ	30794,40	1449,30	34036,10	4679,10	13129,10
18	ЗАХІД-РЕЗЕРВ	Коломия	25510,10	101,40	200170,20	12250,00	13301,00
19	УКРЕКСІМСТРАХ*	Київ	25066,10	100,00	63544,20	30050,00	10538,00
20	ФЕНІКС*	Київ	19724,90	88,00	38624,60	6500,00	5396,90
21	ХАРКІВСЬКА МУНІЦИПАЛЬНА СТРАХОВА КОМПАНІЯ*	Харків	15998,70	22,40	41393,40	21850,00	5207,90
22	"НФСК ""ГАРАНТ РЕ""	Київ	14728,30	1266,60	52514,80	44300,90	5364,70
23	АРМА	Київ	10141,50	19,90	58109,90	50000,00	5639,20

⁴⁰ Таблицю побудовано на базі даних українського серверу страхування "Insurance Online", <http://www.uainsur.com>

Таблиця 7. Рейтинг страхових компаній за обсягом страхових виплат за 2002 рік⁴¹

№	Назва страхової організації	Місто	Страхові виплати на 1.01.2003 тис. грн.	Страхові платежі на 1.01.2003 тис. грн.	Активи на 1.01.2003 тис. грн.	Статутний капітал сплачений на 1.01.2003 тис. грн.	Страхові резерви на 1.01.2003 тис. грн.
1	ОРАНТА	Київ	96832,10	177309,60	90656,30	22292,60	40154,80
2	ОСТРА-КИЇВ	Київ	41301,10	100008,90	60971,90	13687,20	37563,80
3	ГАРАНТ-АВТО**	Київ	26516,20	70253,50	81157,80	27119,30	29753,00
4	АСКА	Донецьк	16067,40	60896,40	72739,90	30190,50	31618,30
5	ЛЕММА	Харків	10538,10	448978,80	465708,10	110000,00	177390,30
6	МІСЬКА СТРАХОВА КОМПАНІЯ*	Одеса	10144,60	117206,60	37803,20	2914,00	38486,70
7	УКРІНМЕДСТРАХ	Київ	8983,20	56946,60	39696,40	3350,00	13448,10
8	КРЕДО-КЛАСІК	Київ	7242,00	126288,30	80753,50	18000,00	48016,50
9	"СТРАХОВА ГРУПА "ТАС""	Київ	6514,60	84234,10	141372,00	6500,00	41288,40
10	ПРОМИСЛОВО СТРАХОВИЙ АЛЬЯНС	Запоріжжя	6320,60	35965,50	41719,80	510,90	16059,80
11	УКРАЇНЬСЬКА ПОЖЕЖНО-СТРАХОВА КОМПАНІЯ	Київ	4253,20	60025,90	52923,80	9863,00	20967,10
12	АУРА	Дніпропетровськ	1825,00	51524,00	70297,20	10000,00	19331,60
13	ВЕКСЕЛЬ*	Київ	1449,30	30794,40	34036,10	4679,10	13129,10
14	ВЕКСЕЛЬ-ФСА	Запоріжжя	1373,30	101985,20	95422,00	3000,00	41464,20
15	"НФСК "ГАРАНТ РЕ""**"	Київ	1266,60	14728,30	52514,80	44300,90	5364,70
16	АКВ ГАРАНТ	Київ	1062,30	80356,40	48403,00	7500,00	19166,40
17	АВАНТЕ	Харків	281,00	37645,30	55694,90	21000,00	15489,90
18	ЗАХІД-РЕЗЕРВ	Коломия	101,40	25510,10	200170,20	12250,00	13301,00
19	АРМА	Київ	19,90	10141,50	58109,90	50000,00	5639,20
20	УКРЕКСІМСТРАХ*	Київ	100,00	25066,10	63544,20	30050,00	10538,00
21	ФЕНІКС*	Київ	88,00	19724,90	38624,60	6500,00	5396,90
22	ЕТАЛОН	Київ	52,30	71010,30	73093,30	6000,00	40793,90
23	ХАРКІВСЬКА МУНІЦИПАЛЬНА СТРАХОВА КОМПАНІЯ*	Харків	22,40	15998,70	41393,40	21850,00	5207,90

⁴¹ Таблицю побудовано на базі даних українського серверу страхування "Insurance Online", <http://www.uainsur.com>

Таблиця 8. Рейтинг страхових компаній за рівнем виплат за 2002 рік⁴²

	Назва страхової організації	Місто	Рівень виплат = [6]/ [5]x100%, %	Страхові платежі на 1.01.2003 тис. грн.	Страхові виплати на 1.01.2003 тис. грн.	Активи на 1.01.2003 тис. грн.	Статутний капітал сплачений на 1.01.2003 тис. грн.	Страхові резерви на 1.01.2003 тис. грн.
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	ОРАНТА	Київ	54,6	177309,60	96832,10	90656,30	22292,60	40154,80
2	ОСТРА-КИЇВ	Київ	41,3	100008,90	41301,10	60971,90	13687,20	37563,80
3	ГАРАНТ-АВТО**	Київ	37,7	70253,50	26516,20	81157,80	27119,30	29753,00
4	АСКА	Донецьк	26,4	60896,40	16067,40	72739,90	30190,50	31618,30
5	УКРИМЕДСТРАХ	Київ	15,8	56946,60	8983,20	39696,40	3350,00	13448,10
6	ПРОМИСЛОВО СТРАХОВИЙ АЛЬЯНС	Запоріжжя	17,6	35965,50	6320,60	41719,80	510,90	16059,80
7	МІСЬКА СТРАХОВА КОМПАНІЯ*	Одеса	8,7	117206,60	10144,60	37803,20	2914,00	38486,70
8	"СТРАХОВА ГРУПА ""ТАС""	Київ	7,7	84234,10	6514,60	141372,00	6500,00	41288,40
9	"НФСК ""ГАРАНТ РЕ""	Київ	8,6	14728,30	1266,60	52514,80	44300,90	5364,70
10	КРЕДО-КЛАСІК	Київ	5,7	126288,30	7242,00	80753,50	18000,00	48016,50
11	ВЕКСЕЛЬ*	Київ	4,7	30794,40	1449,30	34036,10	4679,10	13129,10
12	УКРАЇНЬСЬКА ПОЖЕЖНО-СТРАХОВА КОМПАНІЯ	Київ	7,1	60025,90	4253,20	52923,80	9863,00	20967,10
13	АУРА	Дніпропетровськ	3,5	51524,00	1825,00	70297,20	10000,00	19331,60
14	АВАНТЕ	Харків	0,7	37645,30	281,00	55694,90	21000,00	15489,90
15	ЛЕММА	Харків	2,3	448978,80	10538,10	465708,10	110000,00	177390,30
16	ВЕКСЕЛЬ-ФСА	Запоріжжя	1,3	101985,20	1373,30	95422,00	3000,00	41464,20
17	АКВ ГАРАНТ	Київ	1,3	80356,40	1062,30	48403,00	7500,00	19166,40
18	ЗАХІД-РЕЗЕРВ	Коломия	0,4	25510,10	101,40	200170,20	12250,00	13301,00
19	УКРЕКСІМСТРАХ*	Київ	0,4	25066,10	100,00	63544,20	30050,00	10538,00
20	ФЕНІКС*	Київ	0,4	19724,90	88,00	38624,60	6500,00	5396,90
21	АРМА	Київ	0,2	10141,50	19,90	58109,90	50000,00	5639,20
22	ЕТАЛОН	Київ	0,1	71010,30	52,30	73093,30	6000,00	40793,90
23	ХАРКІВСЬКА МУНІЦИПАЛЬНА СТРАХОВА КОМПАНІЯ*	Харків	0,1	15998,70	22,40	41393,40	21850,00	5207,90

⁴² Таблицю побудовано на базі даних українського серверу страхування "Insurance Online", <http://www.uainsur.com>

Додаток 2. Словник термінів з посиланням на сторінку

Б

Базисний ризик – це ризик того, що виробник зазнає збитку, але середня врожайність по району буде достатньо високою, і, як результат, він не отримає відшкодування, 54

Безумовна франшиза свідчить, що відповідальність страховика визначається розміром збитку за мінусом франшизи, 18

Д

Добровільне страхування – це страхування, яке здійснюється на основі договору між страхувальником і страховиком, 6

З

Збиток (страховий) – це втрата (школа), заподіяна майновим інтересам страхувальника, що підлягає відшкодуванню страховиком, 14

І

Індексне страхування – це форма страхування, альтернативна до традиційної, коли страхові виплати здійснюються не на основі оцінки індивідуального збитку, що його було нанесено об'єкту страхування, а на основі значень спеціальним чином побудованого індексу, 53

О

Обов'язкове страхування – це страхування, яке здійснюється на підставі відповідних законодавчих актів, 6

П

Перестраховання – це страхування ризику, взятого на себе страховиком, 11

Повне страхування – це страхування, при якому страховик відшкодовує втрачену вартість (збиток) в повному обсязі, 17

Покриття врожаю (врожайності) – це відсоток врожаю (врожайності), в межах якого страховик гарантує відшкодування збитку, 19

Р

Рівень виплат страхової компанії розраховується як відношення суми всіх виплат за конкретний період до суми зібраних премій за цей же період, помножене на 100%, 9

С

Співстрахування - це таке страхування, коли один і той же об'єкт за одним і тим же ризиком страхується у двох чи більше страховиків. При співстрахуванні здійснюється розподіл страхових внесків та страхових виплат, 11

Страхова вартість – це оціночна вартість об'єкту страхування, яка, за згодою страховика та страхувальника, вноситься до страхового договору, 13

Страхова сума – це грошова сума, в межах якої страховик, відповідно до умов страхування, зобов'язаний провести виплату при настанні страхового випадку, 16

Страхове відшкодування (страхова виплата) – це грошова сума, що виплачується страховиком, відповідно до умов договору страхування, при настанні страхового випадку, 15

Страховий платіж (страховий внесок, страхова премія) – це плата за страхування, яку страхувальник зобов'язаний сплатити згідно з договором страхування, 28
Страховий тариф – це ставка страхового внеску з одиниці страхової суми, 30

У

Умовна франшиза засвідчує право звільнення страховика від відповідальності за шкоду, якщо її розмір не перевищує розміру франшизи, і збиток підлягає відшкодуванню повністю, якщо

його розмір перевищує франшизу, 18

Ф

Франшиза – це частина збитків, що не відшкодовується страховиком згідно з договором страхування, 18

Ч

Часткове страхування означає, що, в разі настання страхового випадку, страховик відшкодовує лише частину збитків, яких зазнав об'єкт страхування внаслідок настання страхового випадку, 17